

Eesti õpilaste kirjaoskus

2008/2009. õa
emakeeleolümpiaadi
tulemuste analüüs

Krista Kerge
Heidi Meier

Tallinn 2010

TLÜ EKKI Emakeeleõpetuse Infokeskus. TLÜ EKKI veebitoimetised 3

Krista Kerge, Heidi Meier
EESTI ÕPILASTE KIRJAOSKUS. 2008/2009. õa
emakeeleolümpiaadi tulemuste analüüs

Uurimust ja olümpiaadi on rahastanud
Haridus- ja Teadusministeerium

Uurimisrühm:
Krista Kerge, Heidi Meier, Meeli Pajula

Olümpiaadiküsimused:
Krista Kerge, Helin Puksand, Jaanus Vaiksoo, Annika Kilgi, Katrin Aava

ISSN-L 1736-8804

ISSN 1736-9231

Tallinn: TLÜ EKKI (EÕIK) 2010

Saateks

Tartu Ülikool lõpetas hiljuti 2009. aastal avalikesse ülikoolidesse pääsenute kirjaoskuse uuringu, mida juhtis emakeeledidaktika ja rakenduslingvistika professor Martin Ehala. Selle uuringu järeldused põhinevad spetsiaalselt kirjaoskuse tahkude uurimiseks koostatud e-testil, mille tegi läbi 242 vabatahtlikku üliõpilast kuuest ülikoolist. Kokkuvõte on avaldatud HTM kodulehel.¹

Paralleelselt on Emakeeleõpetuse Infokeskus (EÕIK) uurinud 2008/2009. õa üle-eestilise emakeeleolümpiaadi „Toimiv keel ja tekstimaailm“ tulemusi, keskendudes kolmele vanuserühmale osalejate soo ja kooli asukoha järgi. Olümpiaadiküsimused ei ole kavandatud uurimiseks, kuid piirkonnavooru statistilise uurimise tulemused loovad TÜ-s leitule olulise tausta ja täiendavad seda.

Esiteks on siinses uurimuses 11 eri liiki teksti kasutamisel põhineva 30 ülesande kaudu mõõdetud õpilase oskus tekstikogumis leiduvat infot läbi töötada ning lühemas kirjalikus vastuses või pikemas kirjutises asjakohaselt kasutada. Ülesanded mõõdavad võimet ühest või mitmest tekstist täpselt ülesande järgi infot leida, järeldada, resümeerida, üldistada ning leitud sihipäraselt oma teksti sulatada ja kirja panna. Just eri tüüpi ja eri sihiga lugemise-kirjutamise kui tekstitööoskuste seostamist, tekstidest järeldamist ja üldistamist lubas Tartu-testi e-vorm mõõta vähe.

Teiseks räägivad kaks uurimust sama (ehkki kitsama või laiema) noorterühma keeleoskuse eri tahkudest. Tartlaste uuringus osalenute enamik oli EÕIK uuritud õppeaastal abituriumis. Uuritud olümpiaadiosalised (üle 1100) moodustavad samas 3% noortest, kes õppisid sel hetkel eesti õppekeelega üldhariduskooli VII-XIII klassis.² Materjal on liiga suur, et jätta see tähelepanuta.

Kolmandaks toetab võrdlust mitu asjaolu: (1) kirjaoskustaseme olümpiaadipõhise uurimuse jaoks valiti teadlikult meetodid, mis arvestaksid, et tegu on suhteliselt valitud keelekasutajatega; (2) muuhulgas ei uuritud sel põhjusel juhuslikku hulka 2009. aasta 24. jaanuari piirkonnavooru töödest, vaid kaasati kogu võimalik materjal; (3) valimist välistati kõik lõppvooru pääsenud oma erandlikult heade ja üldpilti moonutavate tulemustega.

Neljandaks uuriti võrreldavuse huvides vanemate vanusastmete, s.o IX–XII klassi tulemusi ka klassiti. Nõnda on võimalik võrrelda ka tinglikult sama noorterühma tulemusi abiturienti ja üliõpilasena. Sel moel võib uurimuste tulemusi liites ja üksteise taustaks seades saada noorte 2009. aasta kirjaoskuse seisust üldistavama pildi, kui annab kumbki uurimus eraldi.

Valimi suuruseks kujunes 1107 tööd 18 voorus osalenud piirkonnast; klassiti võrdlevalt uuritud vanuseastmete töid oli IX-X klassi kohta 383 ja XI-XII klassi kohta 270.

Tulemused peegeldavad õpilaste toimetulekut peamiselt tekstile orienteeritud ülesannete ja neisse kuuluvate üksikküsimuste vastuste kaudu. Olümpiaadiülesandeid koostades sooviti pakkuda võistluspinget ja leida need, kes on parimad just tekstitöös.

¹ Vt Martin Ehala, Krista Kerge, Kersti Lepajõe, Kadri Sõrmus, Kõrgkoolide üliõpilaste eesti keele oskuse tase. Uuringukokkuvõte. Tartu: Tartu Ülikool 2010; link aadressil <http://www.hm.ee/index.php?044904>.

² Vt ÜLDHARIDUS: õppeasutuste ja õppurite kohta käiv statistika TABELI kujul; link aadressil <http://www.hm.ee/index.php?048055> (15.03.2010).

Samas ei olnud ei alustekste ja ülesandeid võimalik analüüsida ega oma teksti asjakohaselt luua, kui puudunuks aineteadmised ja piisav keelepagas. Viimaseid kontrolliti rakenduslikus vormis: ainekava ulatuses omandatud terminid sisaldasid püstitatud küsimustes, küsimused aga kontrollisid teatud liiki keelendite valdamise ulatust ja laadi. Nii ei olnud häid tulemusi ei piirkonna- ega lõppvoorus võimalik saavutada n-ö puhtalt tekstikogemuse, keelevaistu ja verbaalse andekuse toel, millel emakeeleaines parimate selgitamise juures loomulikult on ja peabki olema oma osa.

Üks piirkonnavoorest edasipääsemise vorme on uurimistöö. Muidugi ootab iga õpetaja tagasisidet oma juhendatava oskusele uurida ja uurimust kajastada, sest uurimistöös on juhendaja panus on paratamatult suur. Uurimust kavandades pidas EÕIK silmas ka seda.

Väike ja erandlik valim ei lubaks statistiliselt uurida lõppvooru töid ehk väikse kimbu parimatest parimate tulemusi. Seepärast otsustaski EÕIK neid uurida vaid valikuliselt ja kvalitatiivselt, süvenedes üksikasjalikult kimbu ülesannete lahendustesse, mis näitavad funktsionaalset lugemis- ja kirjutusoskust teatud tahult ning peegeldavad vastuste kaudu ühtlasi stiilitunnet ja õigekeelsuse valdamist. Lõppvooru tööde kvalitatiivne analüüs avaldatakse pärast seda, kui Meeli Pajula on uurimuse selle osa kaitsnud oma magistritööna.

Ja keskuse tänu. Kõigepealt selle eest, et oli mida uurida. Aitäh olümpiaadiülesannete koostajatele Helin Puksandile, Annika Kilgile, Jaanus Vaiksoole, Katrin Aavale. Veel suurem aitäh õpilastele, kes emakeeleolümpiaadil osalesid, ning õpetajatele, kes neid selleks ette valmistasid.

Täname HTM keeleosakonda kui rahastajat ja nimeliselt Riina Koolmeistril, kelle toel ja õhutusel tutvustatav uurimus teoks sai.

Piirkonnavooru ülesandetiüüpide valikul oli suur abi emakeeleõpetajate Tallinna ainesektsiooni nõuandest, mida vahendas õpetaja Lilian Aun – suur tänu! Aitäh prof. Viikbergile, kes aitas ülesandeid eelanalüüsida ja vastutas toimkonna esimehena paljude seikade eest, k.a lõplikud hinnangud uurimustele.

Suur aitäh Heidi Meierile, kes oma muutunud töö kõrvalt leidis taas aega uurimistöösse süüvida, ja magistrant Meeli Pajulale, kes süvenemise ja huviga kaasa löi.

Keskuse tänu Siiri Soidrole, Kristiina Rannele, Anastassia Šmõireitšikule, Krista Ragelile, Helin Puksandile jt, kelle alalise toeta suurtes ja väikestes asjades oleks raske teha millist tahes tööd.

Allpool on võimalik tutvuda emakeeleolümpiaadi-uurimuse eri laadi tulemustega ja kõrvutada neid tartlaste kirjakeeleoskusuuringu omadega. Tulemustega on minimaalselt seotud teooriat – teoreetilisse raami asetatakse järgnevat uurimus teaduslikes artiklites.

29. märtsil 2010

Krista Kerge

EÕIK uurimisrühma juht,
TLÜ rakenduslingvistika professor

Sisukord

Taust: 24. emakeeleolümpiaad kodukandist pealinnani.....	6
Uurimus ja selle eesmärgid	8
Uurimuse materjal ja meetod	9
Uurimuse osad ja valim.....	9
PIIRKONDLIKU ÜLESANDEVOORU TULEMUSTE ANALÜÜS	11
Piirkonnavooru tekstiliigid ja ülesanded	11
Üldülevaade piirkonnavooru tulemustest.....	14
VII-VIII klassi õpilaste teadmised-oskused	16
IX–XII klassi õpilaste funktsionaalsed oskused klassiti	17
Tulemuste võrdlus kooli asukoha järgi	20
Tulemuste võrdlus osalejate soo järgi	21
UURIMISTÖÖDE TASE JA PROBLEEMID	24
Õpilasuurimuse tervikteksti ja osade kompositsioon	25
Eesmärgi (hüpoteesi) ja ülesande sõnastamise oskus	26
Tulemuste ja järelduste sõnastamise oskus	26
Illustratiivsus ehk oskus joonisteid ja tabeleid esitada ning tekstis üldistada	27
Intertekstuaalsed seosed: oma tekstiga seotuna vahendamise oskus, viitamise oskus, kirjanduse kasutamise ulatus ja kirjanduse esitus	28
LÕPPVOORUTÖÖDE UURIMISEST	29
KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED	30
Üldisi järeldusi emakeeleoskuse ja -teadlikkuse arengu kohta.	30
Ainetundmus ja keelepagas	31
Oskus leida ja analüüsida tekstis peituvat infot	31
Oskus loetut üldistada ja teksti(de) põhjal kirjutada	32
Mida õppida?.....	33
Lisa 1. Uurimuse hindamise leht.....	35
Lisa 2. Ülesannete grupeerimise alus	36
Lisa 3. Piirkonnavooru kolme vanuserühma tööd.....	38

Joonised ja tabelid

Joonis 1. Sotsikognitiivne kirjutamismudel	13
Joonis 2. IX ja X klassi õpilaste funktsionaalsete oskuste, aine- ja keelepagasi võrdlus.....	18
Joonis 3. XI ja XII klassi õpilaste funktsionaalsete oskuste, aine- ja keelepagasi võrdlus.....	19
Joonis 4. IX-X ja XI-XII klassi õpilaste funktsionaalsete oskuste, aine- ja keelepagasi tasemesuhted	20
Joonis 5. Piirkonnavooru tulemused kooli asukoha järgi vanuserühmiti.....	21
Joonis 6. IX–XII klassi õpilaste osaoskused kooli asukoha järgi	21
Joonis 7. Piirkonnavooru tulemuste soolised erinevused vanuserühmiti	22
Joonis 8. IX–XII klassi õpilaste osaoskused soo järgi	23
Tabel 1. Oskuskategooriate osatähtsus eri vanuseastmete testis	14
Tabel 2. Piirkonnavooru individuaaltulemuste keskmised olümpiaadil ja uuritud valimis	15
Tabel 3. Oskuskategooriate keskmised tulemused vanuserühmade kaupa	16
Tabel 4. Piirkonnavooru keskmine tulemus VII-VIII klassis soo ja vanuse järgi.....	17

Taust: 24. emakeeleolümpiaad kodukandist pealinnani

Tallinna Ülikoolis 2008/2009. õa korraldatud 24. üleriigilise emakeeleolümpiaadi teema oli „Toimiv keel ja tekstimaailm“. Arvestades eesti keele kui emakeele ainekavas ja gümnaasiumi lõpueksami vormis kavandatavaid muudatusi, võeti tähelepanu fookusesse noorte emakeeleoskuse funktsionaalne külg. Eakohaseks orienteerumiseks õpitavas aines on kindel funktsioon ka keelekasutuse ja tekstiga seonduvatel aineteadmistel.

Emakeeleolümpiaade koordineerib TÜ Teaduskool. Teaduskoolis avaldati septembrist 2008 kuni märtsini 2009 järgmine info (iga järgnev punkt toimib lingina teaduskooli keskkonda)³:

- Olümpiaadi žürii
- Kontakt
- Olümpiaaditeemalised konsultatsioonid
- Emakeeleolümpiaadi juhend
- Ideid õpetajatele olümpiaadiks ettevalmistumisel
- Olümpiaadi uurimisvooru teemad ja juhend
- Uurimisteemad eestikeelses koolis õppivatele muu- ja kakskeelsetele õpilastele
- Lõppvooru kutsutud õpilased
- Lõppvooru ajakava
- Olümpiaadi kokkuvõte

PIIRKONDLIKUS ÜLESANDEVOORUS osales 18 linna ja maakonda, neist pääses kohalikust ülesandevoorust igas vanuseastmes edasi **SEITSME** piirkonna lapsi (vt all). Seega ei taganud kohalik edu edasipääsu, kuid samas töid erineva vanuseastme ülesandevoorud ja uurimused lõppvooru kokku 16 piirkonna noori. Mõnel juhul on piirkonnavoorest uurimusega edasi pääsenud neid, kes ülesandevoorus osalesid, kuid ei olnud esimeste hulgas.

Olümpiaadi piirkonnavooru (ülesandevooru) töid saadeti maakondadest TLÜ-sse ligi 1200. osal töödest puudus (ilmselt oli pakkimisel kaduma läinud) mõni oluline osa, mõnes piirkonnas ei leidunud kõigi nimekirja järgi osalenute töid.

UURIMUSI laekus piirkonnavoorus 42. Neist osa oli igati tasakaalus: aktuaalne teema, selge eesmärk, asjalik ülesehitus, piisav teoreetiline baas ning oskus seda oma uurimusega siduda – ühel tugevam üks, teisel teine joon, kuid kõik olemas. Plussiks kujunes sellise töö puhul kindlasti enda koostatud andmebaas: selle mahu ja vormistuse järgi oli võimalik saada kuni viis väärtuslikku lisapunkti.

LÕPPVOORU kutsuti reglemendi järgi 80 õpilast, tegelikult võttis osa lõppvoorest osa 78 noort, neist VII-VIII kl vanuserühmas 20; IX-X klassi vanuserühmas 29 ja XI-XII kl vanuserühmas 29.

Edasipääsenute jaotus oli vanuserühma ja piirkonna alusel järgmine.

³ Üldviide 24. emakeeleolümpiaadi infole: <http://www.teaduskool.ut.ee/2393> (15.03.2010).

VANUSEASTMED

Vanemas vanuseastmes pääses ülesandevoorust edasi SEITSME piirkonna õpilasi:

2 Ida-Virumaa, 2 Lääne-Virumaa, 2 Saaremaa, 2 Tartu ja 2 Tartumaa noort, 4 noort Tallinnast ja 1 Jõgevamaalt. Uurimuste edukuse järgi lisandus neile 1 noor Lääne-Virumaalt ja 1 Pärnust, 2 Saaremaalt, 5 Tallinnast ja 4 Viljandimaalt.

Keskmises vanuseastmes pääses ülesandevoorust edasi samuti SEITSME piirkonna õpilasi: 5 Harju- ja 3 Hiiumaalt, 2 Lääne-Virumaalt, 3 Tallinnast ja 1 Viljandimaalt. Uurimuste edukuse järgi lisandus neile 1 Harju- ja 1 Järvamaa õpilane, 1 Pärnu ja 2 Pärnumaa noort, 1 saarlane, 5 tallinlast ja 1 Viljandimaa noor.

Nooremas vanuseastmes oli rebimine eriti pingeline. Hoolika kaalumise ja arutelu järel pääses ka siin lõppvooru SEITSME piirkonna noori: 1 Hiiumaa ja 1 Ida-Virumaa õpilane, 2 Pärnu ja 4 Pärnumaa õpilast, 4 õpilast Tallinnast ning 2 Tartust. Žürii otsusel pääses erandlikult uurimistöö alusel edasi 5 noort Lääne-Virumaalt.

PIIRKONNAD (edasipääsenute arvu järjestuses)

Tallinn (21): Tallinna Inglise Kolledž (4), Tallinna 21. Kool (3), Gustav Adolphi Gümnaasium (2), Tallinna Reaalkool (2), Vanalinna Hariduskollegium (2), Jakob Westholmi Gümnaasium, Kadrioru Saksa Gümnaasium, Tallinna 32. Keskkool, Tallinna Kristiine Gümnaasium, Tallinna Mustamäe Gümnaasium, Tallinna Prantsuse Lütseum, Tallinna Väike-Õismäe Gümnaasium, Tallinna Ühisgümnaasium

Lääne-Virumaa (13): Kadrina Keskkool (5), Haljala Gümnaasium (4), Kunda Ühisgümnaasium, Rakvere Eragümnaasium, Rakvere Realgümnaasium, Tamsalu Gümnaasium

Pärnu ja Pärnumaa (9): Sindi Gümnaasium (2), Tootsi Põhikool (2), Paikuse Põhikool, Pärnu Kuninga Tänav Põhikool, Pärnu Vanalinna Põhikool, Pärnu Ühisgümnaasium, Pärnu Ülejõe Gümnaasium

Tartu ja Tartumaa (7): Miina Härma Gümnaasium (3), Nõo Realgümnaasium (2), Rannu Keskkool, Veeriku Põhikool

Harjumaa (6): Kiili Gümnaasium (2), Viimsi Kool, Loo Kool, Kose Gümnaasium, Nissi Põhikool

Viljandi ja Viljandimaa (6): Viljandi Maagümnaasium (4), Viljandi C. R. Jakobsoni nim. Gümnaasium, Suure-Jaani Gümnaasium

Saaremaa (5): Saaremaa Ühisgümnaasium (4), Kuressaare Gümnaasium

Hiiumaa (4): Kärddla Ühisgümnaasium (3), Käina Gümnaasium

Ida-Virumaa (3): Jõhvi Gümnaasium, Kohtla-Järve Gümnaasium, Kohtla-Järve Põhikool

Jõgevamaa (2): Jõgeva Ühisgümnaasium, Mustvee Gümnaasium

Raplamaa (2): Kohila Gümnaasium, Rapla Ühisgümnaasium

Järvamaa (1): Albu Põhikool

Võrumaa (1): Osula Põhikool

Lõppvooru tulemuste ülevaade (koostanud Krista Kerge) on omaette väike uurimus, mille tulemused on OSALEJATE, MAAKONDADE, KOOLIDE ja ÕPETAJATE PAREMUSJÄRJESTUSES üleval emakeeleolümpiaade koordineeriva TÜ Teaduskooli kodulehel; vt <http://www.teaduskool.ut.ee/3254> (kontrollitud 15.03.2010).

Uurimus ja selle eesmärgid

Olümpiaadipõhine funktsionaalse kirjaoskustaseme uurimus viidi läbi HTM ja TLÜ eraldise kasutamise lepingu 10.1-8.1-524 raames (tähtaeg 28.05.2009–31.03.2010).⁴ Vasutav on kogu uurimuse eest TLÜ EKKI juures tegutsev Emakeeleõpetuse Infokeskus ja nimeliselt raporti koostaja Krista Kerge. Uurimistöös osalesid Krista Kerge, Heidi Meier ja Meeli Pajula.

2009. a kevadsemestri lõpul seati eesmärgid, loodi töörühm, jagati ülesanded ja alustati eeltöid; sügisest algas tihe uurimistö, mis põhiosas lõppes sama aasta detsembris. Edasi on tulemusi nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt analüüsitud ja kirjeldatud ning seda kavandatakse teha avalike teadusartiklite jaoks ka pärast lepingu lõppemist. Käesolev raport on koostatud märtsis 2010.

Uurimuse eesmärk on olümpiaadi piirkonnavooru tulemusi üldistada ning teha neist võimalikke järeldusi õpiprotsessi mõistmiseks, õppekava- ja eksamiarenduseks ning igapäevaste õpifookuste kujundamiseks, et arendada funktsionaalset ja kriitilist kirjaoskust eesti õppekeele kooli eesti keele ja muudes tundides. Nüüdseks on uus riiklik õppekava valmis ja kehtib seaduse alusel alates 2010. õ-a sügisest iga õpiastme alustajatele. Seetõttu saab järeldusi kasutada vaid edasises töös.

Tekstiõpetus on käibivas ainekavas siduv lüli kirjanduse ja kirjakeele tundmise vahel. Olümpiaadil suulisi tekste ei kasutatud, mistõttu tulemused räägivad vaid toimetulekust kirjaliku tekstiga ehk sihipärase lugeja ja kirjutaja (k.a kirjaliku vahendaja) seotud rollis. Kontrolliti nii kirjaliku keelevormiga seonduvaid vastuvõtu- ja loomeoskusi kui ka keelepagasi ulatust ning žanri- ja kujundimõistete eakohast tundmist-rakendamist, sest loomuliku haritud keelekasutuse uurimuste järgi on žanri- ja keeleteadlikkus peamine võti eduka tekstitöö juurde⁵.

Tekstidega loodi õpilase vastusele tausta kahel tasandil: ühelt poolt tuli sobivaks vastuseks hoolikalt lugeda ülesannet ja üksikküsimusi, teiselt poolt tuginesid nii ülesanne ja tema iga küsimus kui ka asjakohane vastus mingit liiki alustekstile, mis oli õpilasel käes. Aineteadmisi oli vaja, et ülesandeid ja nendes sisalduvaid üksikküsimusi õpitu piires mõista ning asjakohaselt reageerida.

Nii tekib siinsetele uurimistulemustele omakorda kaks konteksti: aineteadmiste laad ja keelepagasi ulatus ütleb midagi emakeeleõpetusega seostuvat; muuga loodetakse midagi öelda ühtlasi kõigi ainete õpetajatele, sest funktsionaalse kirjaoskuse annab kool tervikuna. Teisisõnu võiks ehk väita, et uuritav olümpiaad tervikuna mõõtis suhteliselt parema emakeeleoskusega õpilaste üldisemat õpivalmisolekut, mida kirjaoskus tagab ja toetab, ning samas emakeele aineteadmisi ja sõnavara valdamist kui metatasandit, mis lubab igas tunnis teadvustada tekstiliike, märgata ja mõista keelendeid (isikupärast sõnavalikut, grammatilist vormi, sidendeid, lausestusvalikuid vm) ning kasutada neid oskusi ka edas-

⁴ Leping hõlmas ka muid tegevusi, nagu Viivi Rukki mälestuskonverentsi korraldamine koostöös EPAM-iga 14. oktoobril 2009, mälestuskogumiku „Viivi Rukki ja tema aeg“ avaldamine EÕIK toimetiste sarjas ja keskuse arendus.

⁵ Niisugusele järeldusele on viinud Hille Pajupuu jt grandirühma uurimused; kahjuks on põhijäreldused avaldatud inglise keeles rahvusvahelise levikuga väljaannetes (vt Hille Pajupuu jt artikleid Eesti teadusinfosüsteemis Etis).

pidi – näiteks sõna- ja käsiraamatuist keeleteavet otsides, võõrkeeli omandades vm. Kus on raskusi olümpiaadi piirkonnavooru pääsenutel, seal võib suuremaid raskusi aimata teistel.

Piirkonnavooru üks vorme IX–XII klassis on uurimistöö. Siinse uurimuse teine oluline eesmärk on kirjeldada võimaluste piires nende taset ja anda sellega juhendajaõpetajatele tagasisidet.

Eespool anti piirkonnavooru ja sealt edasipääsu ülevaade, viidates ka lõppvooru tulemuste analüüsile osalejate, maakondade, koolide ja õpetajate järgi, nagu see on kättesaadav internetis (vt lk 6). Allpool käsitletakse uurimuse materjali ja meetodit, tutvustades ka uurijaid ja nende ülesandeid (vt lk 9); järgnevad piirkonnavooru tulemuste analüüsile pühendatud osad (vt lk 14, 16, 17, 20 ja 21). Eraldi vaadeldakse uurimusi (lk 23). Raporti lõpetavad kokkuvõte ja järeldused (lk **Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.**).

Uurimuse materjal ja meetod

Uurimuse osad ja valim

Olümpiaaditöid uuriti kolmes osas: (1) piirkondliku ülesandevooru tulemused osalejate vanuse, soo ja kooli asukoha järgi; (2) piirkonnavooru uurimistööd; (3) lõppvooru tööde kvaliteet. Käesolev raport kajastab kaht esimest (Meeli Pajula lõppvooruanalüüs valmib magistritööna k.a maiks).

1) PIIRKONNAVOORU KUI ÜLESANDEVOORU materjal on mitmekesine ja esinduslikem. Ühelt poolt pääsevad piirkonnaolümpiaadile küll vähesed, teiselt poolt on uuritavaid palju.

Ka ei domineeri valimis õnneks pealinn: igast Tallinna koolist pääseb edasi rangelt kaks õpilast (näiteks vanimate edasipääsenute keskmine tulemus üle 72%), kuna mõnes väikemas keskus võib voores osaleda pea igaüks, kel süvem emakeelehuvi (mis muidugi ei ole päris õiglane Tallinna noorte suhtes). Valimisse kaasati nende tööd, kes ei pääsenud edasi lõppvooru, välistades sellega äärmuslikult hea emakeeleoskusega noorte tulemuste mõju üldpildile.

Piirkonnavooru töid uuriti statistiliselt nii funktsionaalsete oskuste järgi kui ka osalejate tunnuste järgi (sugu, kooli asukoht).

Kokku hõlmab uuritud valim 1107 õpilast.

Valim esindab ligikaudu 2,6% uuritud 2008/2009. õa VII-XII klassi õpilastest eestikeelses koolis.⁶ Nõrgemini on esindatud põhikool (u. 2% sama vanusastme laste ligikaudsest arvust) ja tugevamini gümnaasiumiaste (u. 3%). Gümnaasiumis oli samal aastal naisõpilasi 57,7% ja meesõpilasi 42,3; põhikoolis kokku oli tüdrukuid 48% poiste 52% vastu.⁷

⁶ HTM, Üldharidus: õppeasutuste ja õppurite kohta käiv statistika TABELI kujul. Vt <http://www.hm.ee/index.php?048055>

⁷ VII-VIII klassi õpilaste arvu kohta eestikeelses koolis eraldi andmeid ei ole, seega on arvutused nende kohta ligikaudsed, samuti ei ole siin puütud arvutada poiste-tüdrukute osatähtsust eesti õppekeele koolis.

Naissoo keskmine osatähtsus on õpilaste seas seega 53-55% mail, kuid valimis on naiste esindatus u. 1,5 korda suurem, ulatudes üle 80%.

Vanuserühmade järgi uuriti piirkondliku ülesandevooru vastuseid järgmises mahus:

- VII-VIII klass: 454 õpilast, à 17 küsimust (kokku 7718 üksikvastust)
- IX-X klass: 383 õpilast, à 20 küsimust (kokku 7660 üksikvastust)
- XI-XII klass: 270 õpilast, à 30 küsimust (kokku 8100 üksikvastust)

Üksikküsimuste tulemused sisestati statistiliseks uurimiseks vanuserühmade kaupa õpilase kooli asukoha, soo ja klassi järgi.⁸ Ülesanded liigitas mõõdetavate oskuste-teadmiste kategooriatesse Krista Kerge, kategooriad grupeeris teadusmagister Heidi Meier. Statistilise analüüsi tegi Heidi Meier, kes on lisaerialalt informaatik. Tulemusi interpreteerisid Heidi Meier ja Krista Kerge.

- 2) PIIRKONNAVOORU UURIMISTÖID (kokku 42 tööd) analüüsiti kvalitatiivselt, et tuua esile õpilasuurimuste tugevad ja nõrgad küljed. Töid uuris Heidi Meier, temalt pärineb ka uurimustööde analüüsi kokkuvõte.

⁸ Kõik üksikküsimuste andmed sisestas osalejate vanuserühma, klassi, soo ja kooli asukoha järgi Tallinna Ülikooli reklaami ja imagoloogia bakalaureuseüliõpilane Joonas Kerge.

PIIRKONDLIKU ÜLESANDEVOORU TULEMUSTE ANALÜÜS

Piirkonnavooru tekstiliigid ja ülesanded

Uurimuse põhiosa moodustavad piirkondliku ülesandevooru tööd. Vooru ülesannete autorid on Krista Kerge, Helin Puksand, Jaanus Vaiksoo, Annika Kilgi ja Katrin Aava. Ülesanded viseeris Jüri Viikberg.

Tekstiliike, millele ülesanded toetusid, hõlmas test mõõdukalt, jättes iga puhul ruumi ja aega eri tüüpi ülesannetele, mis sisaldasid osati mitut üksikküsimust (vt lisa 3, lk 38).

VII-VIII klassi ülesanded toetusid kolmele tekstile, mis esitati ülesande osana, järjest ülesanne, alustekst ja ülesande üksikküsimused:

- üks ilukirjandusproosa näide (Armin Kõomäe novell) - kuus küsimust
- üks luule näide (Krõlovi valm) - viis küsimust
- üks populaarteaduslik artikkel (Kristjan Kaljundi „Igal liigil oma nimi“) - kuus küsimust.

IX-X klassi ülesanded toetusid kolmele tekstile, mis esitati ülesande osana, järjest ülesanne, alustekst ja ülesande üksikküsimused:

- üks populaarteaduslik artikkel (Kristjan Kaljundi „Igal liigil oma nimi“) - kuus küsimust
- üks ilukirjandusproosa näide (katkend Anton Hansen Tammsaare romaanist „Ma armastasin sakslast“) - viis küsimust
- üks luuletus („Oma laulu ei leia ma üles“) - kuus küsimust.

XI-XII klassi ülesanded toetusid tekstipakile, mis jagati ülesannetest eraldi. Tekstipakis tuli lahendada ainult üks ülesanne: parandada ühe teksti õigekirja nõutud viisil. Tekstid ise olid eripalgelised.

Seotud proosateksti esindasid

- Poognast valitud novell kui eakaaslase kirjutus
- Eestikeelne veebireklaam
- Marek Strandbergi arvamuskirjanduslik artikkel „Tuulealune maa“ (ajalehetekst)
- Leho Kikase populaarteaduslik artikkel Strandbergi algatatud tuuleenergia teemal (veebitekst).

Sama (tuuleenergia) teemat käsitlesid eri tüüpi ja suunitlusega sidumata tekstid:

- tabel *Tuulekiirused Eesti tuuleenergiakasutuseks sobilikes paigus eri kõrgustel* (ühe tuuleenergiat puudutava uurimisraporti faktiandmed)
- joonis *Taastuv- ja tuumaenergia pooldamine Eesti elanikkonnas* (sama uurimisraporti arvamuskirjanduslik artikkel)
- tabel *Tervisemuutused (naine, 57) tuulikumüra mõjul* (seisundimuutuste ülevaade meditsiinilise juhtumiuuringu osana).

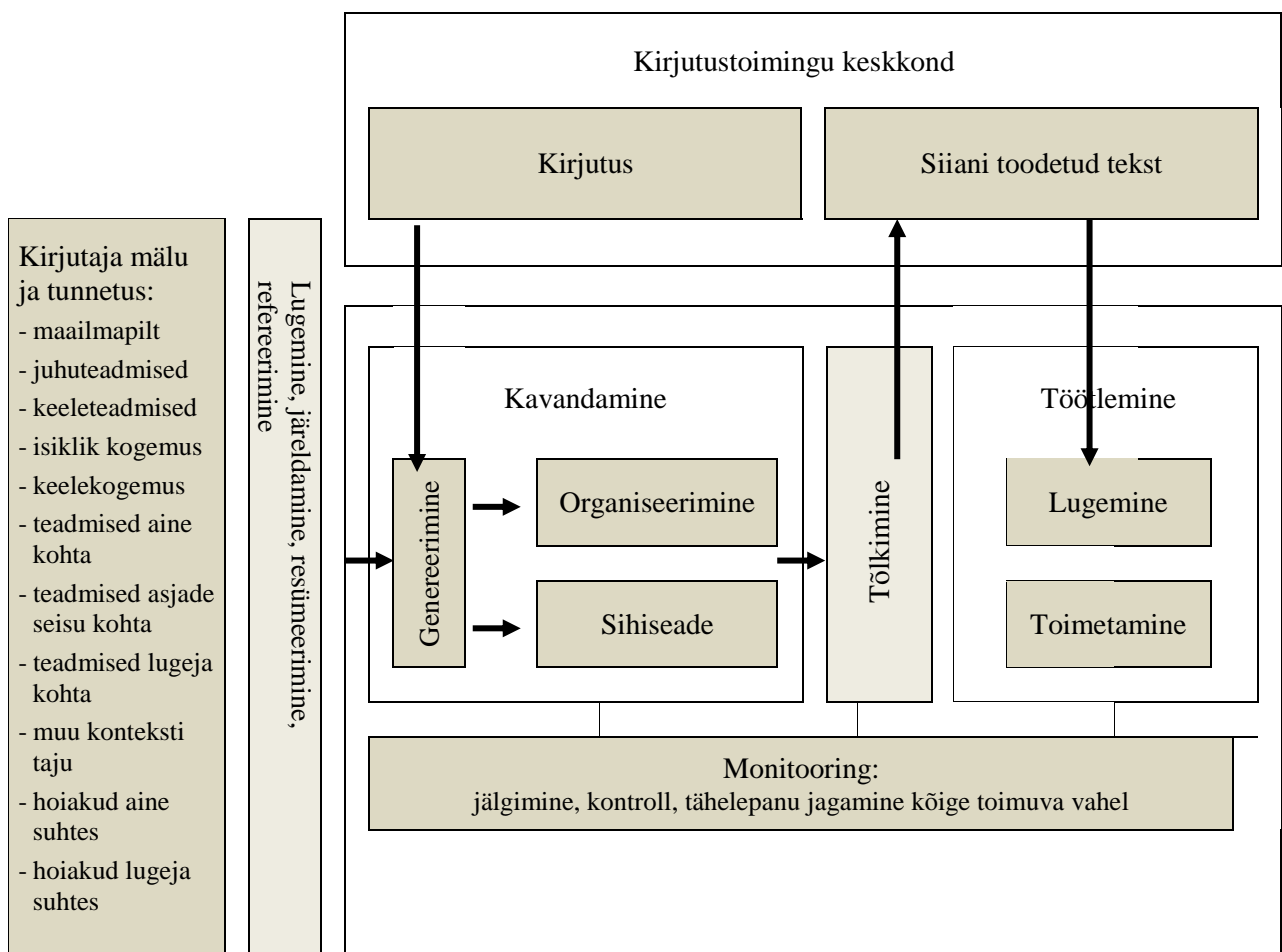
Neist moodustasid teema kaudu seotud tekstikogumi Strandbergi ja Kikase tekst ning eri allikatest pärit tabelid ja joonised. Nii sai uurida ühelt poolt kunstiteksti ja -keelega tajumist, teisalt aga oskust mõtestada ja suhestada eri tüüpi asjalikke tekste temaatilise diskursuse osana.

Õpilaste uuritavad oskused tulenevad sellest, mida ainekava arvestav olümpiaad mõõtis, sest olümpiaaditööd (nagu eespool nimetatud) ei ole loodud kirjaoskuse uurimuseks.

Uurimuses rühmitati eelnimetatud tekstidega seotud ülesandeküsimused kolme rühma, lähtudes oskuste või teadmiste üldistatud liigist, mida nad mõõtsid (vt lisa 2). Kategooriate nimetused on tinglikud, nagu sildid ikka.

1. Kategooria *Info leidmine ja analüüs* hõlmab uurimuses detailse lugemise ülesandeid, eri liiki info taju, nagu arvamuse ja fakti eristamine, nõutavate argumentide leidmist tekstist, argumenteerimist teksti toel jms. Kohati kontrolliti siin ka n-ö kursisolekut, suunates küsimuse kaudu teksti teema avaliku käsitluse juurde.
2. Kategooria *Aine- ja keeletundmus* hõlmab uurimuses nii keele- kui ka kirjandusmõistete praktilist valdamist, et leida tekstist ülesandes peituvat termini järgi kindel keelend (tuletis, piltlik väljend, nimisõna, liitlause, võrdlus vm) ja täita ülesannet (nt lisada tuntud autoril puuduvad kirjavahemärgid, leida uudissõnad vm) või määratleda žanrit (nt valm). Ka leksikoni valdamine on uurimuses loetud keeletundmuseks.
3. Kategooria *Üldistamine ja kirjutamine* hõlmab uurimuses mõistva lugemise ülesandeid ehk tõlgendusoskust. Oskusele tekstist järeldada ja üldistada toetusid pikemad kirjutusülesanded. Selle kategooria alla liigitati ka oskus näha teksti diskursuses ehk tekste seostada, k.a vahendada alusteksti oma tekstis just otstarbekal määral, ning oskus teksti laadi (kirjeldav, jutustav, veenev) ära tunda või kirjutamisel rakendada, s.o kirjutada näiteks jutustavat või kirjeldavat teksti, selgitada ja põhjendada. Kategooria ülesandeid oli arvuliselt vähe, kuid neile anti suhteliselt suur kaal.

Olümpiaadiülesandeid koostades lähtuti samas arusaamast, et funktsionaalselt seotud oskusi lugeda-kirjutada mõõdavad väga hästi igasugused kirjalikud vastused, kus tuleb arvestada nii alusteksti kui ka täpselt lugeda ülesannet, mis dikteerib alusteksti kasutamise viisi. Samas tuleb aktiveerida ka oma arusaamad diskursusest, kuhu tekst ja ülesanne kuuluvad. Seda olukorda lubab kaudselt ette kujutada kirjutamise sotsiokognitiivne mudel, mis on välja töötatud John Hayes'i ja Linda Fowler'i tööde alusel (vt allpool Joonis 1).

Joonis 1. Sotsikognitiivne kirjutamismudel⁹

Eri ülesannete küsimused mõõtsid korrelatsioonianalüüsi järgi iga ülal nimetatud kategooria suhteliselt erinevaid tahke ja see on mõistetav, sest olümpiaadi koostades ongi püütud aktiveerida ainet võimalikult mitmekülgsest, mitte koostada oskuskategooriate mõõtmiseks sobivat testi. Arvestatav korrelatsioon (0,3-0,4) on vaid üksikute temaatiliselt seotud küsimuste vahel. Näiteks korreleeruvad arvestatavalt keskmise vanuseastme küsimused 3.5 ja 3.6, mis kontrollivad sõnaliike ja eeldavad sõnade häälikstruktuuri tajumise keelemängus; vanimas astmes aga küsimused 1.1 ja 1.2, mis puudutavad teksti mõtet ja selle haakuva üldlevinud diskursuse tundmist, ning küsimused 1.4 ja 1.5, mis puudutavad teadmisi kindla linnu kohta (vt lisa 3). Teisalt ei peaks korreleeruma näiteks kirjutusoskus ja uudisnimisõna või metafoori mõiste tundmine.

Kirjeldatud tinglikke oskuskategooriaid nimetatakse tulemuste analüüsil niisama tinglikult ka ühise nimetajaga *osaoskused*. Kategooriate osatähtsus eri vanuseastmete testis on erinev. Nagu allpool näha, on ülesannete koostajad testitava vanuse kasvades intuitiivselt üha tähtsamaks pidanud tekstipõhist üldistus- ja kirjutusoskust (vt Tabel 1).

⁹ Autor: Krista Kerge, Vilunud keeleteadlane. C1-taseme eesti keele oskus. Tallinn: EKSA 2008, lk 170.

Tabel 1. Oskuskategooriate osatähtsus eri vanuseastmete testis

Vanuserühm	Mõõdetav kategooria	Osaoskuse kaal testis
VII-VIII kl	Info leidmine ja analüüs	30%
	Aine- ja keeletundmus	38%
	Üldistamine ja kirjutamine	32%
IX-X kl	Info leidmine ja analüüs	32%
	Aine- ja keeletundmus	28%
	Üldistamine ja kirjutamine	40%
XI-XII kl¹⁰	Info leidmine ja analüüs	25%
	Aine- ja keeletundmus	29%
	Üldistamine ja kirjutamine	46%

Samas on ülesanded eakohased ning arvestavad põhikooli eesti keele ja kirjanduse ning gümnaasiumi eesti keele ainekava (omandatud teadmisi tuleb muidugi osata rakendada igasugust liiki tekstil, k.a ilukirjandustekst).

Üldülevaade piirkonnavoору tulemustest

Piirkonnavoору ülesanded mõõtsid funktsionaalseid oskusi, nagu oskus vajalikku infot alustekstist leida ja teksti analüüsida, võime ülesannet arvestades ja mõistes loetust järeldada ja üldistada ning oskus alusteksti põhjal kindlat tüüpi kirjutusülesandeid täita. Selle kõrval nõudis osa ülesandeid aineteadmisi ja oskust neid rakendada või oma sõnavara ulatust ja minimaalselt isegi keeletaju (nt sõna loomuliku häälikustruktuuri taju) demonstreerida.

Keskmine tulemus kõigub piirkonniti väga tugevasti, ulatudes vanuseastmeti 50 protsendist kuni 79 protsendini võimalikust punktide arvust.

Eriasendis on Tallinn. Näiteks on Tallinna keskmine 71% tulemus vanimas vanuserühmas kõrgeim, sest seda rühma motiveerib eritingimustel ülikooli pääsemine; st parimad nähtavasti tõepoolest üritavad olümpiaadist osa võtta ja lõppvoору saada. Samas on Tallinnas koolivoорust edasi pääseda väga raske: piirkonnavoору pääseb kaks last iga osalenud kooli kohta. Muudes vanusrühmades ei ole Tallinna tulemused sugugi parimad, jäädes siiski samale 70–72% tasemele. Võib siis oletada, et kui Tallinna koolivoорust edasipääsemise aluseks võtta ühelaadse töö absoluutne punktisumma, võiks pealinnas oletada kooliti üsna ebaühtlast edasipääsu ning ilmselt praegusest kõrgemat keskmist tulemust piirkonnavoорus. Teisisõnu ei ole võimatu, et mujal pääseb piirkonnavoору neid, kes Tallinna mõnes koolis jääksid alla mitmele oma koolis 2. kohast taha- poole platseerunud noorele. Samas tõstab see seik meie uurimuse usaldusväärust.

¹⁰ Vanima rühma tulemused annavad kokku omapärase 86,5 punkti. Niisugune tulemus johtub seigast, et piirkondadesse saadetud töös oli trükiviga (ühte ülesandesse märgitud vale alusteksti number), mis tegi mitme küsimuse vastamise võimatuks kõigis piirkonnas, kellega ei saadud voору toimumise ajal ühendust. Sel põhjusel ei saanud kõnealuse ülesande küsimuste tulemusi lõppsummas arvesse võtta ega siis ka uurimuses 100-st võimalikust punktist lähtuda. Ka ei uuritud autentse teksti korrektuuri ülesannet, millest piirkonniti oli valesti aru saadud, parandades palutud kirjavahemärkide kõrval kõike muudki. Protsentaruutus ei muuda.

Osalejate individuaalne tulemus kõigub noorimatel u. 10–90% vahel võimalikust; keskmises vanuseastmes jäävad individuaalsed tulemused enamasti ligi 60 ja 95% vahemikku; vanimas vanuserühmas on tulemuste piirid u. 40–90%. Kui neid võrrelda vanuserühmade keskmistega, siis võib ette kujutada kääre nõrgima ja tugevaima vahel.

Järgnevas esitatakse piirkonnavoору tulemuste keskmised vanuserühmade kaupa kahel kujul: (a) esiteks piirkonnavoору tegelikud keskmised ja nende mediaan, seejärel aga (b) valimi keskmised, mis kajastavad nende keskmisi tulemusi, keda lõppvoору ei kutsutud (vt Tabel 2). Tabel veenab selles, et lõppvoору pääsenute tulemuste kõrvalejätmine uurimusest oli üldiselt õigustatud: need kallutanuks Eesti üldpilti tugevasti paremuse suunas, seda eriti noorimas vanuserühmas. Samas on tabelist näha, et kõigi kaasamisel valimisse oleks üsna kõnekaks osutunud mediaanväärtused.

Tabel 2. Piirkonnavoору individuaaltulemuste keskmised olümpiaadil ja uuritud valimis

	Piirkonnavoору tegelik keskmine tulemus %	Piirkonnavoору tegelike tulemuste mediaanväärtus %	Uuritu valimi keskmine tulemus %
Noorim vanuserühm	68	65	54
Keskmine vanuserühm	71	63	63
Vanim vanuserühm	60	59	58

Olümpiaadi individuaaltulemuste kõikumine oli keskmise ja mediaanväärtuse võrdluse järgi kõige suurem keskmises vanuserühmas. Muudes vanuserühmades kõikusid tulemused väiksema amplituudiga. Samas näitab tabel, et piirkonnavoорust edasipääsejad on noorimas vanuserühmas olnud paljudest teistest oluliselt tugevamad.

Paiknedes tavapärase enam-vähem rahuldava alal, näitavad tulemuste keskväärtused, et ülesanded olid küll rasked, kuid ei olnud liiga rasked: ainekava hea tulemusega läbinu, nagu neid piirkonnavoору suunatakse, oli võimeline neid igati rahuldavalt lahendama. Teisalt ei tohi arväärtustele anda hinnangulist tähendust, et nooremad õpilased on keskmiselt nõrgemad või et nad valdavad ainet vaevu rahuldavalt – arvud näitavad peamiselt ülesannete raskusastet. Õpilaste taseme asjas kõnekam on eri oskuskategooriate tulemuse tasakaal igas vanuseastmes (vt allpool).

Kuivõrd piirkonnavoор peab lubama võrrelda parimate taset nii, et need ka omavahel piisavalt eristuksid, siis on suhteliselt rasked ülesanded loomulikud. Üldiselt osutus ülesannete eristusjõud piisavaks IX–XII klassi ülesannetes. Eristusjõuga ei saanud rahule jääda VII–VIII klassi vanuseastmes, kus tugevad tööd rühmitusid sarnasesse kimpu; näiteks punktide arvult viienda, 78% tulemusega jagati 17.–30. kohta. See sundis TLÜ-sse saabunud töid veelkord võrdlevalt hindama, et selgitada piirkonnavoорust edasipääsejate täpne ring.

Üldülevaate tulemustest annab mõõdetud osaoskuste lõikes tabel 1. Tabeli vaatajale selgub ühtlasi, et kuna ülesannete koostamisel ei ole osaoskuste piirid väga selged, siis erineb mõõdetavate oskuskategooriate tasakaal vanuserühma testis: noorimatel on see ühtlasim, kuid veidi kaldu aineteadmiste kasuks; keskmises ja vanemas vanuserühmas

on tähtsaimal kohal tekstipõhine kirjutamine (s.o lugemine selleks, et asjakohaselt kirjutada), kuid ülesandejaotus muudes kategooriates pole ühtlane. Kui samas arvestada kehtiva ainekava ealist suunitlust (ja korraldajad olid deklareerinud, et olümpiaad järgib õppekava), siis pole kalded põhjendamatud.

Tabel 3. Oskuskategooriate keskmised tulemused vanuserühmade kaupa

Vanuserühm	Mõõdetav kategooria	N	Osaoskuse kaal testis %	Punktide võimalik maksimum	Keskmiselt punkte	Tulemus ca %
VII-VIII kl	Info leidmine ja analüüs	454	30	15	8,56	57,06
	Aine- ja keeletundmus	454	38	19	10,14	53,36
	Üldistamine ja kirjutamine	454	32	16	8,14	50,85
IX-X kl	Info leidmine ja analüüs	383	32	16	11,78	73,60
	Aine- ja keeletundmus	383	28	14	9,30	66,39
	Üldistamine ja kirjutamine	383	40	20	10,24	51,19
XI-XII kl¹¹	Info leidmine ja analüüs	270	25	21,5	12,06	56,08
	Aine- ja keeletundmus	270	29	25	15,48	61,93
	Üldistamine ja kirjutamine	270	46	40	22,93	57,31

Kahe grupi tulemuste võrdlemisel (nt vanuserühma kaks klassi, tüdrukud-poisid, suuremate linnade ja muude kohtade ehk linna- ja maalapsed) kasutati keskväärtuste erinevuste olulisuse selgitamiseks T-testi. Kui olulisuse tõenäosus $p < 0,05$, võime väita, et aritmeetilised keskmised on statistiliselt erinevad. Enne T-testi variandi valimist tehti kindlaks, kas kahe jaotuse varieeruvus (dispersioon) on statistiliselt erinev. Selleks võrdeldi dispersioonide usalduspiire, kasutades F-testi. F- ja T-testid tehti programmiga Excel.

VII-VIII klassi õpilaste teadmised-oskused

VII-VIII klassi õpilaste piirkonnavoору töö osutus parajalt raskeks: ümberhinnatuna TLÜ toimekonnas oli parima lõppvoору pääseja tulemus 88% ja nõrgimal 76% (lõppvoору pääsenute tööd küll valimisse ei kuulu). Samas oli testi eristusjõud parimate seas väike (vt eespool) ja laste tase kõikus väga laial skaalal (halvim tulemus oli alla 10%). Seejärel ei ole tulemusi allpool klassiti väga detailselt võrreldud.

Üsna kõnekas on mõõdetud oskuste võrdlus:

- Info leidmine ja analüüs* – ca 57,1 punkti
- Aine- ja keeletundmus* – ca 53,4 punkti
- Üldistamine ja kirjutamine* – ca 50,9 punkti.

See näitab, et alles välja kujunemata abstraherimisvõime ja stiilitunde puhul, mis on hakanud arenema u. 12 aasta vanuses, on aine- ja keeletundmuse keskmine tulemus veel

¹¹ Vanima rühma tulemused annavad kokku 86,5 punkti. Niisugune tulemus johtub seigast, et piirkonnadesse saadetud töös oli trükiviga (ülesandesse märgitud vale alusteksti number), mis tegi mitme küsimuse vastamise võimatuks kõigis piirkonnas, kellega ei saanud voору toimumise ajal ühendust. Sel põhjusel ei saanud kõnealuse ülesande küsimuste tulemusi lõppsummas arvesse võtta ega siis ka uurimuses 100-st võimalikust punktist lähtuda. Protsentiarvutusi see seik ei muuda.

suhteliselt nõrk ning üldistamis- ja eneseväljendusoskus alles hakanud välja kujunema. Samas julgustavad tulemused arvama, et üsna hästi on arenenud õpivõime alused, s.o oskus leida vajalikku infot ja argumente ning teha tekstidest oma järeldusi.

Poiste ja tüdrukute, maa- ja linnakoolide lõikes annab noorimate tulemustest ülevaate järgmine tabel.

Tabel 4. Piirkonnavooru keskmine tulemus VII-VIII klassis soo ja vanuse järgi

VII-VIII klass	N	Info leidmine ja analüüs	Aine- ja keeletundmus	Üldistus- ja kirjutusoskus	Punkte maksimaalselt	Punkte ca	Tulemus ca %
linn VII klass tüdruk	81	9,3	10,5	8,4	50	28,11	56,22%
linn VII klass poiss	14	7,8	9,9	7,2	50	24,93	49,86%
maa VII klass tüdruk	94	7,9	9,6	7,7	50	25,23	50,47%
maa VII klass poiss	19	6,7	8,9	5,6	50	21,16	42,32%
linn VIII klass tüdruk	82	9,6	11,2	8,9	50	29,87	59,73%
linn VIII klass poiss	23	8,5	10,7	8,4	50	27,61	55,22%
maa VIII klass tüdruk	110	8,7	9,9	8,5	50	27,01	54,02%
maa VIII klass poiss	31	7,3	8,9	7,2	50	23,48	46,97%
ca	454	8,6	10,1	8,1		26,8	54%

Tulemused võiksid kinnitada värske uurimuste väidet, et esmatähtis on õpikeskkonna ja eriti õpetaja roll,¹² sest millegi muuga ei saa seletada üheeaalsete laste seesugust erinevust, kus VIII klassi maatüdrukute tulemus on ühesugune VII klassi linnapoiste tulemusega, samal ajal kui sarnase vanuse ja kohatausta juures on erinevus alati tüdrukute kasuks. Ühtaegu tuleb aga arvestada asjaolu, et väiksemates keskustes võis koolivoorust edasipääsul olla märksa suuremate aukudega sõel – just seda sumivad oletama n-ö linna- ja maakoolide üldiselt sarnased tulemused, mida vaadeldakse taga-pool (lk 20).

IX-XII klassi õpilaste funktsionaalsed oskused klassiti

Kuivõrd VII-VIII klassi ülesanded on pigem keskendunud ilukirjandusžanritele ja kirjandusmõistetele ning teisalt on väljakujunenud oskustest ka vara rääkida, siis valiti kirjaoskuse komponentide ja aineteadmiste üksikasjalikumaks võrdluseks olümpiaadi kahe vanema vanuserühma tulemused.

Klassiti on vanemate vanusastmete valimid ühesuguse mahuga, v.a IX klass:

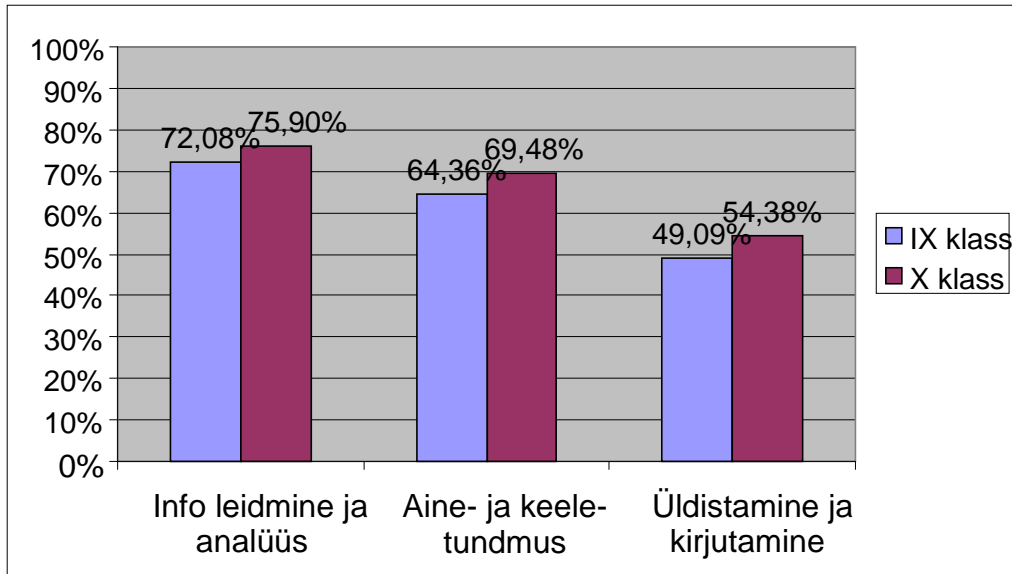
- IX klass – 231 õpilast
- X klass – 152 õpilast
- XI klass – 134 õpilast
- XII klass – 136 õpilast.

Alljärgnevalt vaadataksegi seda, kuidas said põhikooli lõpetajad ja gümnaasiumiõpilased hakkama ülesannete kolme kategooriaga, mida on eespool kirjeldatud (vt osa „Piirkonnavooru tekstid ja ülesanded”, lk 11). Täpsemalt on uuritud oskuste sisu võimalik

¹² Vt nt Krista Loogma, Viive-Riina Ruus, Leida Talts, Katrin Poom-Valickis, OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS tulemused. Tallinn: TLÜ Haridusuuringute Keskus, 2009; <http://www.hm.ee/index.php?048181>

järeldada lisadest (lk 36 jj). Võrreldakse ennekõike ühe ja sellesama vanuserühma eri klasside tulemusi, sest kahe vanuserühma omavaheline võrdlus annab andmeid pigem ülesannete raskusastme kui rühmade oskustaseme erinevuse kohta.

IX-X klasside võrdluses (valimis ülekaal IX klassil) on samal õppeaastal gümnaasiumi-õpinguid alustanud õpilaste tulemused kõigis osaoskustes ootuspäraselt paremad kui põhikooli lõpuklassis. Tulemuste seesugune paremus kiidab nii õpetajaid kui ka õpilasi: oskus infot leida ja seda analüüsida on gümnaasiumi alguses ligi 4% parem kui põhikooli lõpuklassis, aine- ja keeltundmus paraneb u. 5% ning oskus loetut üldistada ja kirjutada koguni 5,3% (vt Joonis 2).

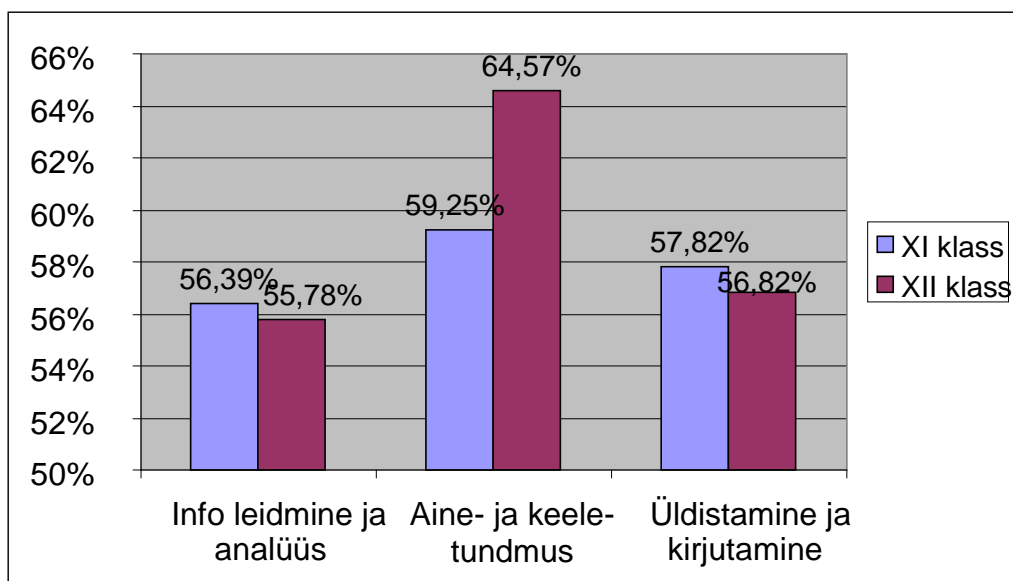
Joonis 2. IX ja X klassi õpilaste funktsionaalsete oskuste, aine- ja keelepagasi võrdlus

Teisalt pääseb gümnaasiumisse u. 70% põhikooli lõpetajad¹³, mis tähendab, et X klassis tulebki eeldada paremat keskmist tulemust. Sel taustal ei näi tulemuste 4-5% ehk poole hindepalli erinevus¹⁴ kuigi suur. Kaht vanemat vanuserühma omavahel võrreldes selgub lisaasjaolu, et keskmise vanuseastme ülesanded on olnud suhteliselt kergemad (keskmise tulemus on oluliselt parem kui vanimatel, kuid samas ei julgeks eeldada, et keskmises vanusrühmas oleksid keskmiselt targemad lapsed.)

Sellest, et õpilaste individuaalsed eeldused mõjutavad tulemusi gümnaasiumis siiski tugevasti, räägib XI ja XII klassi võrdlus (uuritud on võrdselt). See võrdlus kõneleb (küll ebaolulisel määral) eelviimase klassi kasuks kõiges peale aine- ja keeletundmuse, kus XII klass on XI-st keskmiselt 5,3% parem. Teisisõnu, abiturientid valdavad paremini mõisteparati ja nende sõnavara on avaram, kuid seostatud lugemise-kirjutamise osas ei lõpuklass oluliselt parem ei ole (vt Joonis 3).

¹³ HM, Üldhariduskool... Vt <http://www.hm.ee/index.php?048055>.

¹⁴ Ligikaudselt ehk ülesannete raskusastet arvestamata: 90 - 100 % punktide arvust - hinne "5"; 70 - 89 % punktide arvust - hinne "4"; 50 - 69% punktide arvust - hinne "3"; 25 - 49 % punktide arvust - hinne "2"; 0 - 24 % punktide arvust - hinne "1".

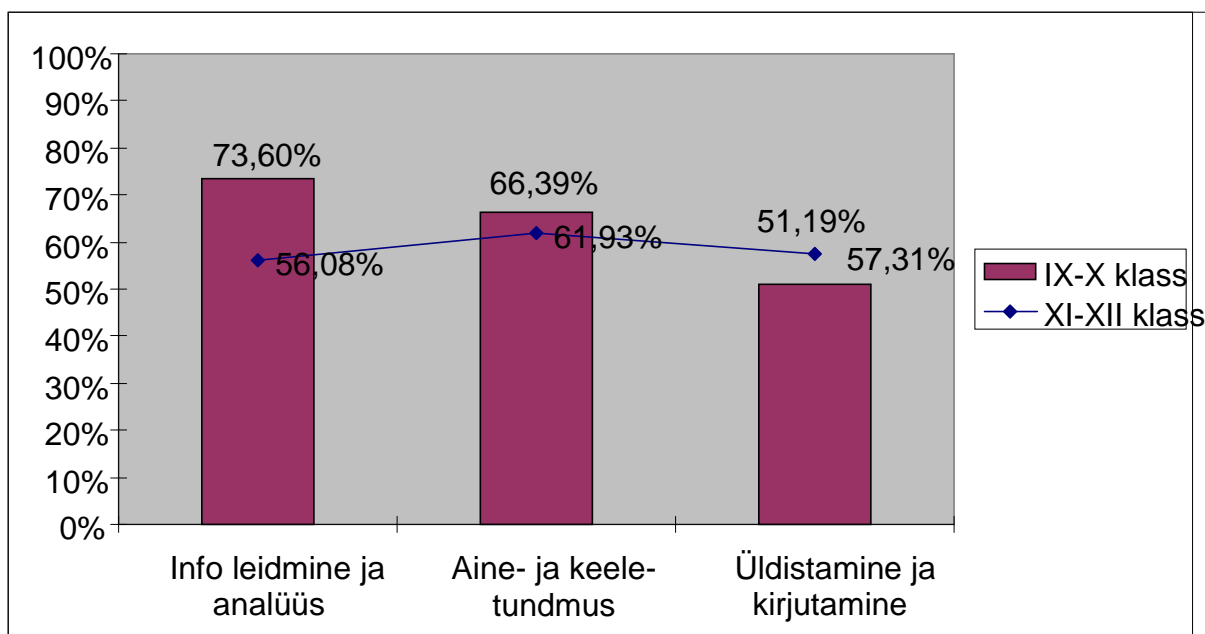
Joonis 3. XI ja XII klassi õpilaste funktsionaalsete oskuste, aine- ja keelepagasi võrdlus

Joonisel kujutatud andmetest võiks järeldada, et tugevasti areneb tekstiteadlikkus – ilmselt on abiturientid üldse selgelt küpsemad kui XI klass. Teisalt aga võib järeldada seda, et kavandatav eksamitüübi muutus peaks muutma ka õpifookust. Klass-klassilt peaks paranema tekstitöös seostuvad osakused, s.o oskus teksti põhjal ja kindla sihiga kirjutada.

Samas ei saa rutata tegema vanimate klasside erinevusest üheseid järeldusi. Ei ole võimatu, et XII klassis, kus olümpiaaditulemus võib mõjutada ülikooli pääsemist ja see teema on muutunud aktuaalseks, tulevad olümpiaadile just aineteadmistes tugevamaks osutunud noored, kes testivad oma valmisolekut õppida edasi (eesti) filoloogiat. Niisugune võimalus kutsub õpetajaid reflekteerima iseennast – äkki pööratakse hindamisel ülemäärast tähelepanu millelegi, mis on uut tüüpi rügieksamil vähem tähtis? Samas ei tohi unustada, et ainetundmus ei ole kindlasti mitte tähtsusetu, sest gümnaasium valmistab ette erialaõpet ülikoolis – asjaolu, mida kuigivõrd ei arvesta sügisest kehtima hakkav õppekava, kuid mis mõjutab ja peabki mõjutama eesti keele kui emakeele aineolümpiaadi tulemusi.

Igatahes vajab tähelepanu, et edenemine kolmes mõõdetud kategoorias on klassiti ebahühtlane. Aineteadmised ja sõnavaratundmine kasvavad klassist klassi u. 5%. Puhtfunktsionaalsed tekstitööoskused kasvavad IX ja X klassi võrdluses 4-5%, kuid ei kasva üldse XI ja XII klassi võrdluse järgi (statistiliselt sarnane tulemus).

Kuivõrd testiülesanded erinevad ning testide raskusaste on üsna ilmselt erinev, siis ei saa tasemehinnangut kahe vanuserühma lõikes üldistada. Küll aga näitavad alljärgneva kujutise andmed seda, et vanemas vanuseastmes on soodsas suunas sarnastunud analüüsi- ja sünteesioskuste tasakaal. Keskmises vanuserühmas on info leidmine ja analüüs veel oluliselt (viiendiku võrra) tugevam kui oskus üldistada ja kirjutada; vanimas vanuserühmas on need oskused praktiliselt võrdsel tasemel. (Vt Joonis 4)

Joonis 4. IX-X ja XI-XII klassi õpilaste funktsionaalsete oskuste, aine- ja keelepagasi tasemesuhted

Jooniselt on näha, et aine- ja keeletundmus ei ole kummaski vanuserühmas otsesemate funktsionaalsete oskustega tasakaalus, vaid võib neile nii alla jääda kui neid ületada. Tuletagem meelde, et aine- ja keeletundmus oli ainus klassist klassi ühtlaselt 5% võrra kasvavate tulemuste kategooria.

(NB! Veelkord: tasemenäitajate arvvaartusi ei maksa vanuseastmete ülesannete võrreldamatuse tõttu kõrvutada.)

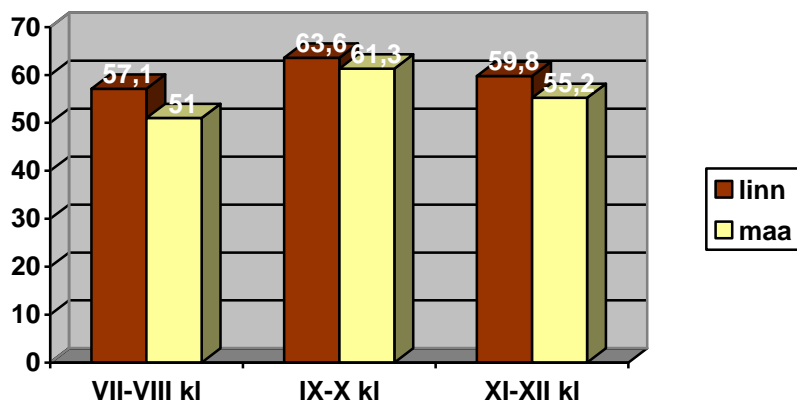
Tulemuste võrdlus kooli asukoha järgi

Linna mõiste uurimuses on tinglik: linnaks on loetud suuremad maakonnakeskused Pärnu, Viljandi, Tartu ja Tallinn, kus olümpiaadi piirkonnavor toimus muust maakonnast eraldi.

Üldülevaate tulemustest annab Joonis 5, mis ühtlasi kajastab vanuseastmeti saavutatud keskmisi tulemusi protsentuaalselt nn linna- ja maakoolide lõikes.

Keskmise astme tulemused ei erine t-testi arvestades kooli asukoha järgi statistiliselt, küll aga on erinevus oluline noorimas ja vanimas astmes:

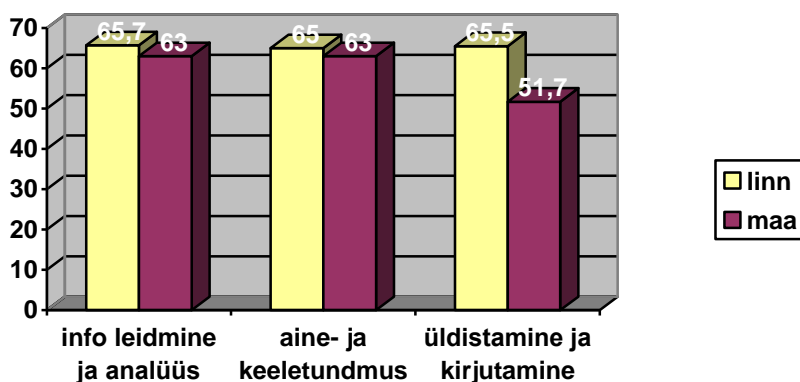
suuremas linnas (VII-VIII kl)	57,1%
mujal ehk maal (VII-VIII kl)	50,97%
suuremas linnas (IX-X klass)	63,63%
mujal ehk maal (IX-X klass)	61,32%.
suuremas linnas (XI-XII klass)	59,81%
mujal ehk maal (XI-XII klass)	55,24%.

Joonis 5. Piirkonnavooru tulemused kooli asukoha järgi vanuserühmiti

Jooniselt näib esmapilgul, et nn linnakooliõpilased (uuringus siis Pärnust, Viljandist, Tartust ja Tallinnast) on kõigis vanuserühmades muude koolide õpilastest edukamad. Kui võtame aga aluseks traditsioonilise hindeskaala (vt allmärkust lk 18), siis on pilt teine: erinevus ületab poolt hindepalli (5%) vaid VII-VIII klasside osas ja pole hindeskaaluga IX-X klassi vanuserühmas. Seega on nn maa- ja linnakoolide emakeeletase olümpiaadi kui terviku lõikes väga sarnane.

Kahe vanema vanuserühma lõikes kujunes mõõdetud oskuskategooriate võrdlus maa- ja linnakoolide lõikes järgmiseks (vt Joonis 6).

Joonis 6. IX–XII klassi õpilaste osaoskused kooli asukoha järgi

Detailsem T-test kinnitab, et IX-X klassis puudub statistiline erinevus suuremate linnade ja muude kohtade vahel info leidmise ja analüüsi ning aine- ja keeletundmuse tulemustes. XI-XII klassis puudub n-ö linna-maa-erinevus aineteadmistes. Muudes oskustes on statistiliselt oluline erinevus vanimas vanuserühmas olemas, rääkides nn linnakoolide kasuks.

Tulemuste võrdlus osalejate soo järgi

Gümnaasiumis oli vaadeldaval aastal naisõpilasi 57,7% ja meesõpilasi 42,3; põhikoolis (st mitte uuritud VII-VIII klassi vanuserühmas) oli tüdrukuid 48% poiste 52% vastu. Naissoo keskmine osatähtsus on õpilaste uuritud eärühmas seega 53-55% mail, kuid

valimis on nende esindatus u. 1,5 korda suurem, ulatudes üle 80%. Olukord sooandmete usaldusväärusega on seega suhteliselt kehvem kui eespool viidatud TÜ testi vabahtlike sooritajate hulgas, kus oli 26% protsenti mehi ja 74% naisi (üliõpilaste seas on naisi ligi 60%).

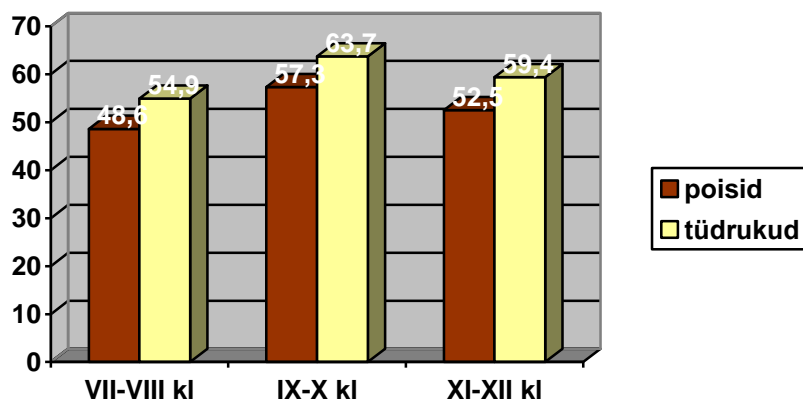
Kõigepealt on emakeeleuurimustes osalenud noorte sooproportsioonidest midagi järeldada nii koolil kui ka olümpiaadi koostajatel – kas poisse peaks enam motiveerima, kasvatades nende eneseusaldust? Kas polnud olümpiaadi piirkonnavooru tekstid ja ülesanded liiga tüdrukutepärased? (Viimane võib olla tõsi kahes nooremas vanuseastmes, kuid ei tohiks kehtida tuuleenergia-teemaliste teadusliku tagamaaga tekstide suurt osatähtsust arvestades vanima rühma puhul.)

Nagu võib täheldada põhikooli emakeele lõpueksamite ja gümnaasiumi riigieksamite statistikas, nii on ka emakeeleolümpiaadi piirkonnavoorus poiste tulemused nõrgemad kui tüdrukute omad – üldine keskmine tulemus erineb naissoo kasuks statistiliselt olulisel määral:

poistel	53,35%
tüdrukutel	59,37%.

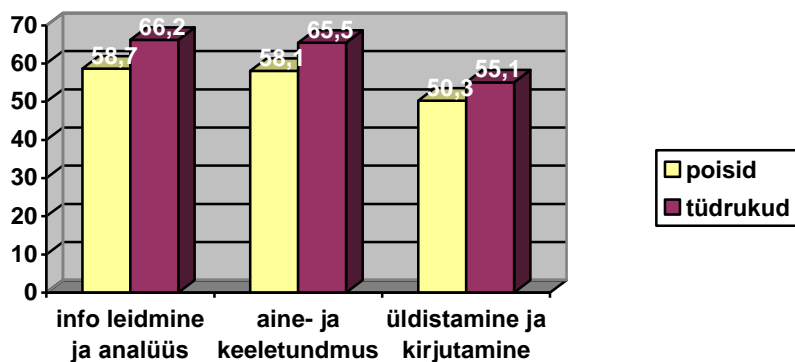
Noorimate tulemused erineb tüdrukute kasuks u. 6%. Ka kahe vanema rühma tulemused erinevad sooti statistiliselt:

VII-VIII klassi poisid	48,60%
VII-VIII klassi tüdrukud	54,87%
IX-X klassi poisid	57,32%
IX-X klassi tüdrukud	63,73%
XI-XII klassi poisid	52,48%
XI-XII klassi tüdrukud	59,40%.

Joonis 7. Piirkonnavooru tulemuste soolised erinevused vanuserühmiti

Soolised tulemused ei erine oskuskategooria järgi palju enam kui üldiselt. Nii on meessoole tulemus IX-XII klassi lõikes statistiliselt olulisel määral nõrgem kõigis mõõdetud oskustes, lähenedes naissoo tulemusele enim, kuid mitte piisavalt üldistamise ja kirjutamise osas (vt Joonis 8).

Joonis 8. IX–XII klassi õpilaste osakused soo järgi

Uuritud osakuste pilt on rõõmustavam IX-X klassi vanuserühmas: poisid ja tüdrukud ei erine seal statistiliselt üldistamis- ja kirjutamisoskuse osas (küll aga muudes oskustes ja muudes rühmades).

Tulemused räägivad sama keelt mida olümpiaadist osavõtjate soosuhed. Meessugu on alaesindatud ja poiste tulemused ütleavad, miks räägime *ema*-keelest.

* * *

Statistilise uurimuse tulemused võetakse kokku, kõrvutatakse tartlaste uuringu omadega ja esitatakse järeldused üldise kokkuvõtte ja järelduste osas.

UURIMISTÖÖDE TASE JA PROBLEEMID

Uurimusi laekus 42. Need ilmutasid suhteliselt head oskust uurimisteemasid leida ja eesmärke seada. Ealisest piirangust hoolimata laekus komisjonile viis uurimust VII-VIII klassi vanuserühmas. Kuna need uurimused osutusid tasemelt võrdseks järgmise vanuserühma töödega, on neid allpool analüüsitud IX-X klassi töödega koos.¹⁵

Esmaselt hinnati uurimusi kindla vormi alusel (vt lisa ?). Igat tööd hindas kaks teadlast. Seejärel vaatas olümpiaadikomisjon võrdlevalt üle kogunenud hinnangud ja pani nende alusel koondhinde, võrdles veelkord kõigi vanuseastmete töid omavahel, jälgides hoolega lähedase punktisumma saanud tööde teema aktuaalsust, eesmärgipüstitust, oskust tulemusi üldistavalt esitada ja eesmärgipäraselt kokku võtta ning muidugi lõpuks ka esituse ja vormistuse korrektsust ja ilu.

Osal igati korralikest uurimustest oli selgelt nõrgem asjakohase kirjanduse valik või oskus teooriat vahendada, teisel osal aga pigem uurimuspool. Sageli jäi napiks uurimuse üldistusaste: tunnus-tunnuselt jälgiti üht uuritud teksti teise järel (nt igas peatükis analüüsitud üht kirjandit igalt tahult vms), püüdmata kirjutise aluseks võtta tekstides uuritavaid tunnuseid või tahke (nt teksti pikkus, kirja-, keele- või stiilivigade laad jne). Uurimise loogika ei sobi kahjuks töö ülesehituse loogikaks. Kõrgema hinde said need, kelle töö oli üles ehitatud uuritavate probleemide või tunnuste, mitte tekstide kaupa.

Oli ka paar noort, kes esitasid igati põnevate uurimisandmete tabeleid, ilma et osanuks seada uurimise eesmärke või ülesandeid või püüdnuks vahendada teooriat. Sellised tööd kogusid paraku väga vähe punkte - nähtavasti oli tegemist juhendamata noorte algatusega, kus seati aktuaalne uurimisülesanne ja teostati see, kuid ei osatud tulemustele leida vähimat raami.

Eriti tegid rõõmu väga noorte (VII-VIII kl) uurijate selge struktuuri ja eesmärgiga ning huvitavate tulemustega tööd, mida võiks mõneleegi algajale üliõpilasele eeskujuks tuua. (Neid on allpool analüüsitud koos keskmise vanuserühma uurimustega.) Mõni mitmekesine uurimus kannatas samas selle all, et uurimuse suur maht ei jätnud energiat seni-uurituga või teooriaga suhestamiseks või tulemuste piisavaks üldistamiseks, st puudus üldse (arvestatav) teooria või kordas kokkuvõtte sissejuhatavat juttu.

Allpool peatutakse esilekerkinud probleemidel lähemalt.

Vanuserühmade (IX-X ja XI-XII klass) olümpiaadiuurimuste võrdlemisel on näha üldine taseme vahe, mis on võrreldavas suurusjärgus erinevate uuritud osaoskuste puhul, kuid on vähe oskusi, mille suhtes vanuserühmad väga selgelt erineksid. XI-XII klasside õpilased on pea kõikides uuritud komponentides keskmiselt veidi paremad (noorema vanuserühma tulemused on keskmiselt ligikaudu 6% madalamad kui vanema vanuserühma tulemused, kui võrrelda mõlemat vanuserühma samadel alustel). Kõige

¹⁵ Kõigi viie noorema vanuserühma uurimistööde autorid lubati ühtlasi 24. olümpiaadi lõppvoor. See oli ühelt poolt žest, et väärtustada varakult alustatud mõtlemisharjutusi, teisalt ka lahendus olukorrale, kus VII-VIII kl piirkondliku ülesandevooru test oli liiga lihtne ja väikse eristusjõuga ega lubanud leida 20 parimat - suurte raskustega oli žüriil tasemevõrdluses võimalik eristada Eesti 15 parimat. (Järgmistel oli kuni 30. kohani võrdselt 78% võimalikest punktidest.)

suurem vahe vanuserühmade vahel on vormistuses ja keelekasutuses 11,7%. Üle keskmise on vahe ka töö ülesehituse hinnetes (8,3%). Eesmärgi sõnastamise oskustelt aga on noorema vanuserühma keskmine tulemus sarnane vanema vanuserühma tulemusega (noorema vanuserühma tulemus on 0,6% parem). Teoreetilist materjali valida ja seda vahendada suudavad vanema vanuserühma õpilased noorematest vaid veidi paremini (4,3%).

Osaoskuste tase on üsna erinev – osa neist on keskmiselt küllaltki heal tasemel ja on ka oskusi, mis on vähestes töödes väga head. Õpilased oskavad küllaltki hästi sõnastada konkreetseid, selgeid ja asjakohaseid eesmärke, samuti on tugev tulemuste ja järelduste esitamise oskus. Eesmärgi püstitamise oskust on hinnatud osaoskustest kõige kõrgema keskmise hindega (vanema vanuserühma keskmine hinne 4,05 ja keskmisel vanuserühmal 4,08) ja kõige madalamalt teooria asjakohasust ja oskust seda vahendada (keskmised hinded vastavalt 2,9 ja 2,69). Samuti on vaja veel harjutada teadusteksti stiili kasutamist ning graafikute ja jooniste kasutamist teadustöö tulemuste üldistamisel.

Õpilasuurimuse tervikteksti ja osade kompositsioon

Oma teksti moodustamine ja komponeerimine on töödes suhteliselt hea. Samuti on paljudes töödes päris hästi koostatud uurimusliku osa struktuur. Tugevaks küljeks on ladus kirjutamisoskus ja oma teksti sidusus (tuleb esile eelkõige analüüsiosas). Osatakse küllaltki hästi olulist ebaolulisest eristada ja esile tuua. Kahjuks aga ei ole sageli sama head teooriaosa, mis oleks otseseks aluseks analüüsiosa koostamisele. On üsna tüüpiline, et on olemas hästi koostatud analüüsiosa, kuid teooriat ei ole peaaegu üldse.

Peamised vead:

- Teoreetiline osa seisab oma sisult analüüsiosast eraldi, st töö ei moodusta sidusat tervikut, teoreetiline osa ei toeta uurimust.
- Töö liigendamise alapeatükkideks on juhuslikku laadi (nt on väga pikki peatükke, kus käsitletakse teema mitmeid erinevaid aspekte ja seega oleks võimalik liigendada alapeatükkideks; samas töös aga on peatükke, mis koosnevad vaid paarist lühikesest lõigust).
- Ei ole alapeatükke.
- Lõigud on kohati väga pikad ja mitmete mõttekäikudega (nt on lõigu pikkus pea terve lehekülge).
- Võrdleva töö puhul ei ole objekte kirjeldatud samadelt alustelt lähtuvalt (nt võrreldakse kahte objektide rühma, mis mõlemad jagunevad alaliikideks, kuid töös on ühe rühma puhul esitatud alaliigid ning kirjeldatud iga liiki eraldi, kuid teise rühma puhul ei ole alaliike isegi mitte nimetatud).
- Võrdleva töö puhul jõutakse kõrvutamiseni alles kokkuvõttes (nt on uurimusliku osa ühes alapeatükis kirjeldatud ühte objekti, järgmises alapeatükis teist, kuid töö sisupeatükkides ei ole võrdlust, võrdlus on vaid kokkuvõttes).
- Võrdlevas peatükis on objekte analüüsitud ainult eraldiseisvana (nt on olemas peatükk, mille pealkirjas osutatakse võrdlevale analüüsile, kuid selles peatükis

kirjeldatakse kõigepealt üht objekti või objektide gruppi, siis teist objekti või objektide gruppi, kuid võrdluse ni ei jõuta).

- Enne kokkuvõtet on vähe üldistusi ja järeldusi (nt on materjali põhjalikult analüüsitud, kuid analüüsisosas ei ole tehtud järeldusi, mida kokkuvõttes üldistatumalt ja lühidalt kokku võtta – järeldused on kokkuvõttes esimest korda).
- Peatüki pealkirjas on nimetatud objektid, mida analüüsitakse, kuid peatükis räägitakse tähelepanekutest nii üldiselt, et neid objekte tekstis isegi ei mainita.
- Teoreetiline osa on paigutatud analüüsipeatükki.
- Küsitluse läbiviimise aluseid jms on kirjeldatud teoreetilises peatükis (nt on uurimuse metoodika paigutatud eraldi lõiguna teoreetilise osa lõppu).

Eesmärgi (hüpoteesi) ja ülesande sõnastamise oskus

Eesmärgi sõnastamise oskus on paljudes töödes küllaltki hea. Uuritud oskustest on just sellega kõige paremini toime tulnud. Paljudes töödes oli väga selge eesmärgipüstitus ning samuti ka teema valiku põhjendus.

Peamised vead:

- Sissejuhatuses on tööd tutvustatud viisil, nagu see on sobiv esile tuua kokkuvõttes (näiteks on selgitatud, milliseid objekte töös võrreldi, kuid ei ole püstitatud eesmärki).
- Eesmärk ja/või hüpotees on pika lõigu keskel nõ peidus ning seda pole hüpoteesiks nimetatuna esile toodud.
- Ebaloogilisus lõikude sisu jaotamisel (nt eesmärk on teises lõigus, hüpotees aga viimasel – nende kahe lõigu vahel on mitu lõiku, mis ei ole üldse eesmärgi selgitamisega seotud).
- Sissejuhatuses on vaid mainitud, millist üldisemat valdkonda uurimistöö käsitleb. Konkreetset eesmärki ja uurimisküsimusi ei ole sõnastatud.
- Eesmärgi sõnastamisel ei ole kasutatud teadustööle omast stiili (nt on kasutatud *mina*-vormi, *eesmärk on selgeks teha* jne)

Tulemuste ja järelduste sõnastamise oskus

Tulemuste ja järelduste sõnastamisel on palju töid, kus tulemused on väga selgelt ning piisavalt üldistatult ja konkreetselt esitatud, lõikude liigendus on samuti loogiline. Tulemuste ja järelduste sõnastamine on üks tugevamatest oskustest.

Peamised vead:

- Tulemused ja järeldused on väga hästi sõnastatud kokkuvõttes, kuid tulevad seal esile esmakordselt, st töö põhiosas ei ole tulemused selgelt esile toodud.
- Kokkuvõttes on küll asjakohased järeldused, aga see on väga napp (nt ainult paar lühikest lõiku).

- Kokkuvõttes on mitmekülgsed tulemused, kuid üldistuste asemel on pigem kirjeldatud üksikjuhtumeid (st kokkuvõte ei erine üldistusastme poolest analüüsi-osast).
- Uurimus on koostatud subjektiivselt ja on tekkinud raskusi konkreetsete järelduste esiletoomisega (nt on kahe objekti võrdlemisel ühe puhul vaadeldud ka alamliike, kuid teise puhul pole neid isegi loetletud, kuid töö üks eesmärkidest oli selgitada, kumb objekt on mitmekesisem).
- Kokkuvõte on jäänud kirjeldavaks, kuna töös ei ole kasutatud statistilisi meetodeid, kui töö eesmärk ja materjal seda eeldaks (nt on võrreldud teatud laadi väljendeid erinevates tekstides ja leitud sedagi, millises tekstis on neid kõige rohkem, kuid ei ole tähelepanu pööratud sellele, et uuritavad tekstid on erineva pikkusega).
- Kokkuvõttes on üleliigset materjali (nt filosoofilised mõtisklused elust, mis ei ole seotud töö tulemustega).

Illustratiivsus ehk oskus joonisteid ja tabeleid esitada ning tekstis üldistada

Üsna palju on töid, kus analüüsiosa jääb küllaltki kirjeldavaks. Töö põhiosas kasutatakse üldistamist liiga vähe. Samuti kasutatakse väga vähe tabeleid ja jooniseid ning veel vähem on seda tehtud korrektselt (st on jooniste kaudu näidatud olulisemaid tulemusi; toodud välja need tulemused, kus erinevused kõige selgemalt esile tulid; valitud korrektne joonise vorm; kasutatud vajadusel protsendarvutust). Paremini on kasutatud tabeleid – on piisavalt töid, kus võrdleva materjali puhul on seda tehtud väga asjakohaselt ja selgelt.

Peamised vead:

- Jooniseid ei ole sellistes töödes, kus on palju arvandmeid. Samuti ei ole neid arvandmeid üldistatud (nt ei ole kasutatud protsendarvutust tulemuste võrdlemiseks).
- Töö ainus joonis on esitatud lisana.
- Illustreerivad põhitabelid, mis ei ole väga pikad ja detailsed, on esitatud lisadena.
- Graafik on töö seisukohalt ebaolulise tulemuse kohta, kokkuvõttes esitatud peamiste järelduste kohta aga mitte.
- Võrdlevat laadi töös on graafikud ainult võrreldavate objektide kohta eraldi, ei ole aga graafikuid, kus on tulemusi kõrvutatud.
- Graafikute juures ei ole teksti, mis kirjeldab graafikul näidatut.
- Tulpdiagrammil puuduvad arvandmed (neid ei ole esitatud ka tekstis).
- Diagrammil on absoluutarvud, kuid need ei ole võrreldavad (näiteks on leitud teatud liiki sõnade arv eri pikkusega tekstidest).
- On kasutatud sektordiagrammi seal, kus ei ole tegu osakaaludega (protsentuaalsete suhetega).
- Jooniste allkirjad on kohati sõnastatud ebaselgelt.

Intertekstuaalsed seosed: oma tekstiga seotuna vahendamise oskus, viitamise oskus, kirjanduse kasutamise ulatus ja kirjanduse esitus

Kui õpilastöodes võib kiita teksti ladusust ja kirjutamisvilumust üldiselt (tuleb positiiv-sena esile uurimuslikus osas), siis teoreetilise materjali vahendamine ja selle asjakohasus on õpilasuuringute kõige nõrgem külge. On üsna sagedane, et teoreetilist osa ei ole üldse. Väga palju on ka töid, kus on kasutatud ainult mitteteaduslikke allikaid, võõr-keelseid allikaid ei ole kasutatud enamikus töödes. Samuti ei ole harjutud kasutama teadustööle omast stiili ja keelekasutust. Refereeritud lõigud aga on enamasti eraldi-seisvad, sidumata uurimustöö autori tekstiga.

Peamised vead:

- Teooriat ei ole üldse või on väga vähe.
- Vahendatud teksti ei ole oma tekstiga seotud (nt ei ole refereeringuid omavahel tervikuks kirjutatud).
- Töö põhiosa on uurimuslik, vahendatud teksti on väga vähe kasutatud.
- Vahendamine ei ole ladus, kuna ei ole tajutud teadusteksti stiili (nt palju subjektiivset emotsionaalsust; lisatud oma meenutusi).
- Teoreetilises osas on peamiselt oma mõtisklused.
- Terve peatükk on ainult ühe autori refereeringute põhjal.
- Mitmes järjestikuses lõigus on ühe ja sama allika refereeringud.
- Allikad ei ole teaduslikud.
- Töös on kasutatud allikaid, mida kirjanduse loetelus ei ole.
- Kirjanduse loetelus on allikaid, millele tekstis ei ole viidatud.
- Osa viiteid on puudu – lugeja ei saa aru, kus oma tekst ja kus refereering, kuid see on vastuolus teaduse nõudliku eetika ja autoriõigusega.

LÖPPVOORUTÖÖDE UURIMISEST

Üleriigilise emakeeleolümpiaadi lõppvooru töid on kvalitatiivselt uurinud Meeli Pajula, kes avaldab tulemused 2010. aasta mais valmiva magistritöö raames.

Vaatluse alla on võetud IX-X ja XI-XII klassi vanuserühmade vastused, kummaski rühmas 29 tööd. Ka ülesandeid uuritakse valikuliselt. Näiteks on uuritud kahele rühmale ühiste eri tüüpi ülesannete ja neis sisalduvate üksikküsimuste vastuseid. Valik hõlmab muu hulgas järgmisi tekste ja ülesandeid:

- Karl Martin Sinijärve artikkel „Keelest ja tundidest, meeletult ja tundeliselt“ (EPL, 4.03.2009), milles tuleb leida loovalt moodustatud ja kasutatud sõnad (küsitakse tuletisi, liitsõnu ja paarissõnu) ning mõtestada nende sõnade tähendust; leida teatava stiili näiteid, nt argikeelt ja arhaisme ning lisada neile üldlevinud sünonüüm; leida ja avada kindla valdkonna päritolu metafoore; leida ja oma teadmiste toel liigitada algriimi näiteid; põhjendada reeglina arvusõna kirjutusviisi; leida intertekstuaalseid seoseid loovat ainekst (vihjeid ja viiteid teistele tekstidele) ning nimetada nende allikas; leida argikeele näiteid ning lõpuks kirjutada oma arvamusega argumenteeritult, „kas tekst täidab sinu arvates oma eesmärgi“.
- Tekstiliikide tundmine: kui täpselt on määratud vanemate vanuserühmade ühise tekstipaki 27 teksti liik ning üldised tunnused (suuline, kirjalik tekst; ilukirjanduse, internetisuhtluse vm tekst, meelelahutuslik vm eesmärk, ametlik vm suunitlus).
- Õpilaste funktsionaalse kirjutamise oskus. Vanimatel oli valida oli kahe ülesande vahel (kirjutada uudis teksti baasil, mis räägib 19. sajandil Võrumaal elanud saunamehest Jaan Valgest ehk prohvet Kordost või veenda autoeelistajaid veenev tekst rongiliikluse eelistest auto ees). Keskmise vanusrühm täitis viimast ülesannet. Mõlemad said kaudsemalt toetuda Sinijärve tekstile „Piilupart jäi tukkuma – rongiluule on kohal“ (27.02.2009). Vanimas rühmas valis enamik (26 inimest 29-st) veenmisülesande. Toimikond hindas ühtaegu nii teksti veenvust toetavat stiili ja kompositsiooni kui ka argumentide piisavust.

Kvalitatiivsel analüüsil on jälgitud nii õpilaste vastuste sihipärasust ja asjakohasust kui ka sõnastust ja stiili, kompositsiooni ja keelt, k.a õigekeelsus. Tulemused avaldatakse nii käsikirjalise magistritööna, mis tuleb kaitsmisele TLÜ EKKI-s kui ka keeleoskusuurimuse tulemusi käsitleva teadusliku artikli raames (loodetavalt ERÜ järgmises aasta- raamatus 2011).

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Emakeeleolümpiaadi piirkondliku ülesandevooru tulemuste analüüs annab mõningaid järeldusi lubava pildi, mis esitatakse järgnevalt neljas osas:

- üldised järeldused;
- aineteadmiste ja keelepagasi ülevaade;
- info leidmise ja analüüsi oskuste ülevaade;
- ülevaade oskusest tekstide alusel üldistada ja nende põhjal kirjutada.

Seejuures tahaks rõhutada, et olümpiaadil mõõdetud ainetundmus ja keelepagas on funktsionaalse kirjaoskuse alused ja seega sellest lahutamatud. Just metakognitsiooni arendamisega luuakse keelekasutuse ja tekstiteadlikkus. Ühelt poolt on kasutusteadlikkus – keelekasutusuurimuste ja keelendite selektsioonil põhineva normiloome kõrval – kirjakeele olemuslik tunnus. Teiselt poolt on tänapäevase loomuliku (mittefiloloogide) haritud keelekasutuse uurimuses, aga ka eestikeelsete e- ja paberkirja-liikide uurimuses¹⁶ selgunud, et kogu keeleline suhtlemine (s.o tekstide abil suhtlemine kindlas toimingus) on rajatud olu- ja tekstiteadlikkusele – teksti keelevelikud ei sõltu üheselt ühestki olukorra vm suhtluse parameetrist, vaid nõuavad nende kombinatsiooni teadvustamist. Teisalt peab selleks, et keelevelikuid teha, olema ka olukorraks piisav keelepagas (see on samuti selgunud eelviidatud loomuliku haritud keelekasutuse uurimusest¹⁷).

Uurimuse vanima vanuserühma osas püütakse tulemused asetada ka Tartu sama vanuserühma keeleoskusuuringu taustale.

Üldisi järeldusi emakeeleoskuse ja -teadlikkuse arengu kohta.

Üldisi järeldusi emakeeleoskuse ja -teadlikkuse arengu kohta lubab uurimus järgmisi.

a) Info leidmise ja analüüsi oskused omandatakse varem kui oskus tekstidest üldistada ja eesmärgistatult kirjutada.

b) Kaks funktsionaalsete oskuste eelmainitud kategooriat (tinglikult analüüs ja süntees) saavutavad tasakaalu alles XI klassis ja abituriumis, kus kahe kategooria keskmised tulemused olid statistiliselt sarnased.

c) Abituriumis võib enamik vajada suuremat tähelepanu tekstide vastuvõtule ja loomisele, sest abituriendid kaldusid olema neis oskustes nõrgemad kui samu ülesandeid lahendanud XI klass (erinevus ei ole küll statistiliselt oluline). Samas ületas abiturientide aine- ja keeletundmus XI klassi statistiliselt olulisel määral – kuid see võib viidata asjaolule, et piirkonnavoorus osalevad ennekõike ainetundmises tugevamad abituriendid.

¹⁶ Asjakohased Hille Pajupuu ja Krista Kerge artiklid on vastu võetud avaldamiseks Hispaania rakenduslingvistika ühingu aastaraamatus 2010 ja Emakeele Seltsi aastaraamatus 2009 (ilmub 2010).

¹⁷ Näiteks võib mainitud uurimuse osana sõnavara rikkuse ja ulatuse kohta lugeda artiklit: Hille Pajupuu, Krista Kerge, Pilvi Alp, (2009). Sõnavara loomulik rikkus haritud keeleoskaja tekstides. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 5, 187-196.

d) Aineteadmised ja keelepagas kasvavad ühtlaselt klassist klassi, paranedes ühesuguseid ülesandeid lahendanud vanuserühmade võrdluse andmetel klass-klassilt ehk aastas u. poole hindepalli võrra. See on ka ainus ühtlaselt kasvav oskuskategooria.

Ainetundmus ja keelepagas

Aine- ja keeletundmusest alustame spetsiifilisemat kokkuvõtet, rääkides nende ülesandeküsimuste tulemustest, mis mõõtsid rakenduslikult keele-, stiili- ja žanrimõistete tundmist ning kontrollisid osaleja sõnavara. Osati võib XI-XII klassi tulemusi võrrelda TÜ uuringu kirjakeeleoskuse osa (vt kitsamalt 5.1) tulemustega.¹⁸

Aine ja keeletundmusega võib igati rahule jääda. Selles osas jäid keskmised tulemused 60-70% vahele, torgates silma paari seigaga. Esiteks on see ainus uuritud kategooria, kus teadmised kasvavad klassist klassi järjekindlalt ja ühtlaselt. Teiseks ületab see tekstitööoskuste metakategooria abituuriumis ebaloomulikult muid, puhtfunktsionaalseid kategooriaid. Kolmandaks puuduvad siin erinevused suuremate linnade ja muude kohtade vahel, kuid need on statistiliselt olulisena olemas sugude vahel (tüdrukute kasuks).

Kuna selle osa üksikküsimused on osati sarnased TÜ uuringu ülesandega 2a, siis on võimalik tulemuste ligikaudne võrdlus. Abituuriumi 64,6% tulemus langeb siin kokku TÜ uuringu üldise sõnavaratundmise 65% tulemusiga, rääkides küll vaid osati samadest asjadest (vrd siin lisa 2 ja TÜ uurimuses osa 5.1).

Siinse uurimuse järgi kasvab noorte sõnavara üldhariduskoolis pidevalt, kuid TÜ uuring näitab samal ajal, et eritähelepanu vajab poeetiline sünonüümia. Olümpiaadi autentsete tekstid pakkusid harva sõnavara suhteliselt vähemal määral, ja mis oluline, kontekstis, mis kahandab mõistmisprobleeme.

See lubab kooli jaoks kahest uurimusest järeldada nii tekstivaliku tähtsust, mis mitmekesist sõnavara pakuks, kui ka sõnavaratöö tähtsust, mis aitaks peale ähmase kontekstihenduse mõista ja teadvustada ka sõnade täpset sisu eri kontekstides.

Oskus leida ja analüüsida tekstis peituvat infot

Info leidmise ja analüüsi oskusi kontrollis kogum ülesandeid, millega mõõdeti detailse lugemise ja tekstist järeldamise oskustele rajatud lühemate kirjalike vastuste õnnestumist. Võrdlus TÜ uuringuga on komplitseeritud: ühelt poolt vahendas ülesanne mõlemal juhul alusteksti üksikasjade vastuvõtu viisi, kuid vastuvõtuoskust mõõdeti TÜ-s suulise teksti detailse kuulamise kaudu (vt osa 5.5). Seega võiks siinsed tulemused TÜ uuringut oluliselt täiendada kirjaliku teksti vastuvõtu andmetega.

Analüüsiostkuste keskmine tulemus ületab muude mõõdetuid kategooriate omi statistiliselt olulisel määral noorimas ja keskmises vanuserühmas, samuti väljaspool suuremaid linnu naissoo juures. Samal ajal on nt vanimate tüdrukute hulgas tugevaid tulemusi õige veidi vähem kui poiste hulgas (vt allpool), kuid NB!, valim pole sugudes osas esinduslik.

Nagu üldiselt järeldatud, omandatakse detaillugemise jm kirjaliku teksti analüüsi oskus suhteliselt nooremas eas ning see läheb üldistus- ja kirjutusoskusega tasakaalu alles kahes

¹⁸ Vt Martin Ehala, Krista Kerge, Kersti Lepajõe, Kadri Sõrmus, Kõrgkoolide üliõpilaste eesti keele oskuse tase. Uuringukokkuvõte. Tartu: Tartu Ülikool 2010; link aadressil <http://www.hm.ee/index.php?044904>.

viimases kahes klassis. (Vastuvõtu ja loomeoskuste tasakaalu võrdlus TÜ uuringuga antakse allpool punktis 4).

Kahe uurimuse paremaks võrdluseks arutati info leidmise ja analüüsi kategoorias XI-XII klassi lõikes mediaanväärtusest kõrgemate tulemuste osatähtsus. Arvestades, et tegemist on suhteliselt nõudliku olümpiaaditööga, võib mediaanväärtusest kõrgemaid tulemusi pidada heaks või väga heaks. Pilt on järgmine:

- poisid 50%
- tüdrukud 48%
- suuremad linn 50%
- muud kohad 50%.

Pilt on üsna rühmiti ühtlane, näidates u. poolte puhul rahuldavast kõrgemaid tulemusi; vaid tüdrukute hulgas on tugevaid õige veidi vähem. (Samas pole valim sugudes osas esinduslik.)

Võrdlus Tartuga lubab oletada, et lugemisoskus vajab koolis hetkel lisatähelepanu oluliselt vähem kui kuulamisoskus. Siinse uurimuse järgi on vanemate kooliastmete detaillugemise oskuse mediaantase olümpiaadil 64% juures ja seda ületavad viimastes klassides u. pooled. Samas osutus detailse kuulamise oskus TÜ andmetel väga nõrgaks: u. 44% noortest haarab kuulamisel pigem üksikuid detaile ja rahul võib olla väga vähestega.

Tähelepanu pälvib asjaolu, et kirjaliku teksti vastuvõtu oskus kui õpioskuste alus on väljaspool suuremaid linnu keskmiselt väiksem. Ilmselt vajavad väiksemate kohtade kooliõpetajad täienduskoolitust üksikasjaliku lugemise ja analüüsi- oskuste gamma suunamiseks. See õppevaldkond ei ole spetsiifiliselt emakeeleõpetaja ampluaa, vaid tagatakse kõigi õpetajate teadlikkusega lugemise ja kuulamise õpetamisel ja kogu õppeprotsessi juhtimisel.

Ühtlasi juhivad tulemused tähelepanu sellele, et kõigi (s.o igasuguste ainete) õpetajate ettevalmistus ei ole ilmselt funktsionaalse lugemise jm tekstianalüüsi õpetamiseks piisav. Tartu tulemusi siia liites võib õpetajakoolituses veelgi suuremat tähelepanu vajada oskus õpetada vajaliku detailsusega kuulama.

Oskus loetut üldistada ja teksti(de) põhjal kirjutada

Tekstide üldistamise ja neile toetuva sihipärase kirjutamise oskust mõõtis TÜ uuring (vt osa 5.4) kirjaliku pöördumise koostamise kaudu ülesandeteksti alusel. Tegemist on siis lineaarse seosega kahe teksti (ülesande ja selle vastuse) vahel. Teisisõnu, võime ülesannet lugeda dikteeris kirjutise õnnestumise. Siinses uurimuses mõõdeti kaheplaani list seost: võimet ülesande järgi lugemisviisi valides kirjutada oma teksti alusteksti baasil.

Üldiselt pole üldistamise ja kirjutamisega tulemustel viga, kuid nad on kõigis vanuserühmades eri oskuskategooriatest kõige nõrgemad ja kasvavad aeglaselt, saavutades normaalse, analüüsiga võrdse taseme alles abituriumis või veidi varem. Samas oli XI klassi tulemus siin abiturientide omast parem, kuid jäi samas klassis selgelt alla analüüsi- oskustele.

Rõõmustab, et just üldistamise ja kirjutamise kategoorias on sugude erinevus kõige väiksem (ehkki oluline). Samas erinevad tulemused statistiliselt suuremate linnade kasuks.

Kõnekad on analüüsi- ja sünteesioskuste eri laadi võrdlused, mis tekivad kahe uurimuse kõrvutuses. Võrreldavuse huvides vaadati, kui paljud tulemused jäävad vanimas, XI-XII klassi vanuserühmas üldistamis- ja kirjutusoskustulemuste mediaanväärtusest kõrgemale, kus tulemust võiks pidada heaks või väga heaks.

Pilt on üldistus- ja kirjutusoskuse uuritud tunnuste lõikes järgmine:

- poisid 46%
- tüdrukud 45%
- linn 50%
- maa 50%.

Seega on tugevaid üldistajaid-kirjutajaid nii poiste ja tüdrukute seal kui ka maal ja linnas ühepalju.

TÜ uuring mõõtis suulise teksti vastuvõtu raames (vt ülesanne 4, osa 5.5) ka üldistavat mõistmist – selgus, et ainult 40% noori suudab üldistavalt vahendada tekstiterviku mõtet. Samal ajal on kahe vanema rühma olümpiaadiosaliste oskuste mediaanväärtus siin 56% mail ja vanimas rühmas ületas seda tulemust, s.o osutus suhteliselt tugevaks üldistajaks-kirjutajaks 45-50% õpilasi. Üldistusoskus vajab seega eraldi tähelepanu – ja üsna ilmselt kõigis ainetes.

Olümpiaadiuuring näitas ühtlasi, et eelviimastel kooliaastal ja abituuriumis saavutavad kirjaliku teksti analüüsi- ja sünteesioskused tasakaalu. Tartu uurimus mõõtis neid oskusi kui suulise teksti vastuvõttu (vt ülesanne 4, osa 5.5) ja kirjaliku teksti loomist (ülesanne 3, vt osa 5.4), kuid analoogilist tasakaalu ei ilmnenu. Esiteks on kuulamisoskus noortel väga nigel (vt detailse kuulamise kohta eespool p 3). Teiseks mõõtis Tartu-test suhteliselt lihtsat üheplaani ülesandepõhist lühiteksti kirjutamist ja ülesandeid oli üks. Nii näitab sealne tulemus kirjutusoskust ebatavaliselt heana – 91% kirjutajaist tuli ülesandega toime hästi või väga hästi.

Väga head võrdlusel erinevalt aluselt esitatud tulemuste kõrvutamiseks ei leidu, kuid kahe uurimuse põhjal võib julgesti järeldada, et vastuvõetu üldistamise ja alustekstipõhise kirjutamisega vajavad tõsiselt tööd vähemalt pooled noortest, kusjuures senisest suuremat tähelepanu vajab edasiõppimisel ja ametite enamikuski ülivajalik kuulamisoskus kõigis oma liikides.

Mida õppida?

Kahe värsket uurimuse tulemusi kokku võttes võib kindlalt väita, et uue riigi õppekava eesti keele ainekava on õigel teel, pöörates eraldi tähelepanu oskusele nii suulist ja kirjalikku teksti monoloogina vastu võtta kui ka suhelda kuulaja või lugeja rääkija ja kirjutaja omaga vahelduvas rollis.

Teine oluline järeldus kasvab asjaolust, et TÜ keeleoskusuuring näitas kirjutamisoskust ebaharilikult tugevana. Järeldada võib, et oskust eesmärgistatult kirjutada saab adekvaatsemalt mõõta siis, kui loodav tekst ei toetu pelgalt ülesandele, vaid kui ülesanne suunab teatud viisil kasutama ja suhestama autentseid tekste ning aktiveerima nendega

seostuvaid arusaamu. Seega on ka kavandatav eesti keele riigieksami vormi muutus idee poolest õigustatud (iseasi on, kuidas eksam testina õnnestub).

Kummaski uurimuses ei ilmnenu korrelatsioone eraldi keeleteadmisi eeldavate ülesannete ja puhtfunktsionaalsete vahel. Samas näitas olümpiaadiuurimus, et sõnatähenduste mõistmisega ei ole niisama tugevaid probleeme siis, kui sõnad on oma loomulikus kontekstis. Siit võib järeldada, et aineteadmisi tuleb anda ja kinnistada tekstitöö kaudu. Metakognitiivsed eeldused tööks tekstidega luuakse emakeele aines, kuid vastutus kirjaoskuse arengu eest lasub koolil tervikuna.

Avalikus diskussioonis on samas ilmnenu, et isegi eesti keele õpetajad ei oska tekstitöö oskusi mõõta ja hinnata. Seega vajab keeleoskuse ja tekstitöö olemus ning tekstitoimingute suunamise ja hindamise oskus tähelepanu nii õpetajaettevalmistuse osana kui ka täiendkoolituse valdkonnana. Valdkond on väga hästi välja arendatud eesti keele kui võõr- või teise keele õpetamise ja omandamise ning saavutatud keeleoskuse testimise poolelt. On selge, et emakeele omandamise viis erineb võõrkeele omandamise viisidest ja seega erinevad keeleõppe meetodid, kuid mis ei erine, on sihid ja funktsionaalsete tulemuste hindamise viis.¹⁹

Tähelepanu näib vajavat hariduse kvaliteet väljaspool suuremaid keskusi, sest anded ei jagune elukoha järgi ning kõigile lastele tuleb luua võrdsed võimalused. Vahest aitaks selle kaasa täiendkoolituse ulatuslikum rahastamine ja selle sisu täpsem sihtimine kõnealuste koolide õpetajate osas.

Ja lõpuks: eesti õppekeele kool vajab muutusi sugude võimaluste võrdsustamise suunas. Kuidagi ei saa oletada, et teatud rahvusest meessugu ei suuda eelduste poolest saavutada naissooga võrdset suutlikkust tekste analüüsida, tekstidest järeldada või üldistada, tekste luua. Kas on viga kasvatusviisides (koolikeskkonna suhtluse viisides) motivatsioonis, tekstivalikus või muus, see vajab tõsist diskussiooni.

¹⁹ Neist teemadest räägib pikalt eespool viidatud raamat: Krista Kerge, Vilunud keeleoskaja. C1-taseme eesti keele oskus. Tallinn: EKSA, 2008.

Emakeeleolümpiaad. Uurimuse hindamisleht²⁰Pealkiri: *Koolimälestused Lumelinna kooli näitel*Nimi: *Juku Juurikas*Vanuseaste (alla joonida) VII-VIII (pole uurimust ette nähtud) ja IX-X klass; XI-XII klKool: *Rannaste Lumelinna kool*Hindaja: *Krista Kerge*

Palun hinnake 5 punkti skaalal iga komponenti eraldi ja kirjutage lühike sõnaline hinnang.

Hindekomponent	Hinnang skaalal 0–5	Kommentaar või täpsustus
Uurimisteema aktuaalsus	4	<i>Eesti mälestusi kui allžanritega tekstiliiki pole uuritud</i>
Uuritava materjali maht	5	maht: <i>Mat. Koopiad 4 lisana 30 lk</i>
Koostatud elektrooniline andmebaas (lisatud tööle CD-l või lindina, mahu järgi võiks anda 3-5 punkti)	0	maht
Eesmärgipüstitus (pole kuni selgesõnaline)	3	<i>Pigem uurimisülesanne (kas õpil teevad vahet?)</i>
Uuritava materjali kirjelduse täpsus (usaldusväarsus)	2	
Töö ülesehitus	4	
Teooria asjakohasus ja oskus seda vahendada	2	
Teoreetiliste allikate hulk ja kvaliteet (kas käsiraamatud või teaduslikud allikad, kas piisavalt või vähe – nt kolm asjalikult valitud allikat, sh 1 teaduslik võiks olla 3 punkti)	0	<i>Meie teooriat taga polegi</i>
Töö kaal (uuritud tahke palju või vähe – mõnel on ehk n-õ mitu uurimust, st küsitlus ja andmekogu/tekstiuurimus, siis võiks anda 5 p, tavaline 3)	4	<i>Mitmetahuline ja asjalike tahkudega</i>
Vormistus ja keel	4	
Üldhinnang (see võiks olla 1-10 punkti)	6	
KOKKU PUNKTE	34	

Kommentaar (väärrib vanuserühmas esiletõstmist või ei ja mille poolest): *tundub väga hea ajalootööna (ja kirjanduses vaid ajalooõpikud, ühtki tekstiõpikut pole viidatud); arhiivisäiliku kombel viidatakse vaid lisadele. Kirjanduses ei tooda esile isegi neid teoseid, mida tsiteeritakse uuritavas materjalis. Tahaks kirjutamise ladusust esile tuua, samuti hästi esile toodud meelsust, st oma eesmärk täidetakse.*

²⁰ Kursiivis on vormi täitmisel lisatud tekst. Muu kuulub vormi endasse. Näidises on eeskujule toetatult fiktiivsed teema, autor ja hinnangud. Aluseks on võetud üks Krista Kerge tegelikest hinnangutest.

VII–VIII klass

- detaillugemine; argumenteerimine teksti toel 1.1 – 8
- detaillugemine; argumenteerimine teksti toel 1.3 – 2
- detaillugemine 1.5 – 2
- argumentide leidmine tekstist 3.1 – 3

Info leidmine ja analüüs. Kokku 15 p

- sõnakasutus (kontekstitähenduse leidmine) 1.2 – 4
- sõnatähenduse tajumine 1.4 – 2
- sõnatähenduste tundmine 2.2 – 2; 2.3 – 2
- keeleteadmised; sõnatähendus / sünonüümia 3.4 – 2
- keeleteadmised; sõnatähendus / sünonüümia 3.5 – 2
- žanritundmus, praktiline + teoreetiline; kirjandusteadmised 2.1 – 3
- kujundite teor + prakt tundmine 2.4 – 2

Aine- ja keeletundmus. Kokku 19 p

- tõlgendus = mõistev lugemine; diskursusega seostamine kirjutises 2.5 – 8
- mõistev lugemine 3.2 – 2
- oma arvamuse kujundamine teksti toel 3.3 – 2
- kirjalik teksti laadi valdamine – kirjeldamine 3.6 – 4

Üldistamine ja kirjutamine. Kokku 16 p

IX–X klass

- argumentide leidmine tekstist 1.1 – 2
- argumenteerimine teksti toel 1.2 – 2
- detaillugemine + põhjendamine teksti toel 1.3 – 4
- detaillugemine 1.4 – 2
- detaillugemine 2.2 – 2
- argumentide leidmine tekstist 2.3 – 3
- kindla diskursuse tundmine 1.6 – 1

Info leidmine ja analüüs. Kokku 16 p

- keeletunnetus (keeleteadmised) + pr sünonüümia 2.4 – 2
- keeletunnetus 2.5 – 2
- kirjandusteadmised (luule autor ja ajastu) 3.1 – 1
- kirjanduskeele mõistete tundmine, näite leidmine tekstist 3.3 – 2
- kirjanduskeele mõistete tundmine, näite leidmine tekstist 3.4 – 1
- kirjanduskeele mõistete tundmine, näite leidmine tekstist 3.5 – 3
- kirjanduskeele mõistete tundmine, näite leidmine tekstist 3.6 – 3

Aine- ja keeletundmus. Kokku 14 p

- teksti laadi kirjalik valdamine 1.5 – 6
- resümeerimine (pealkirjastamine), tabav väljendusviis 2.1 – 4
- kirjutis 3.2 – 10

Üldistamine ja kirjutamine. Kokku 20 p

²¹ Siinne ülesandeliigitus oli mõeldud kategooriate seostamiseks statistikas ja sellega liitub uurijate omavaheline pidev koostöö, mis kuidagi siin ei kajastu. Seega ei ole üritatud liigitusaluseid avalikkusele selgelt ja täpselt sõnastada, vaid enda jaoks tinglikult märgendada. Oleks ebaaust hakata neid publitseerimiseks korrastama.

XI–XII klass

- autori arvamuse leidmine + argumenteerimine teksti toel 1.3 – 3
- tähenduse leidmine konteksti toel 1.4 – 2
- argumenteerimine teksti toel 1.5 – 6
- ülesande täpne lugemine (vt allajoonitud täpsustust) + fakti ja argumendi eristamine 3.2 – 6
- kriitiline lugemine, argumenteerimine 3.7 – 1
- stiilianalüüs, tekstide võrdlev analüüs 3.8 – 3,5

Info leidmine ja analüüs. Kokku 21,5 p

- stiiljoonte leidmine (isikupära normi taustal) 1.6 – 6
- keeleteadmised ja nende rakendus teksti analüüsil; sünonüümid 1.7 – 6
- keeleteadmised (žanrite tundmine ja žanritunnuste määramine) 2.1 – 2
- kirjavigade märkamine ja parandamine (interpunktsioon); lausesüntaks (süntaks); keeleteadmised ja nende rakendus teksti mõistmiseks (sõnavara); keeleteadmised ja nende rakendus teksti mõistmiseks (süntaks); keeleteadmised ja nende rakendus teksti mõistmiseks (KLK) 2.2 –9
- keeleteadmised (teksti vorm) ja nende rakendus analüüsis 3.1 – 2

Aine- ja keeletundmus. Kokku 25 p

- peamõtte leidmine + kirjutis 1.1 – 10
- diskursusega seostamine + kirjutis 1.2 – 6
- seotud ja sidumata tekstide lugemine, diskursuse seostamine tekstides 3.3 – 10
- üldistamine / lühidalt resümeerimine 3.4 – 1
- alustekstide põhjal kirjutamine 3.5 – 10
- sidumata teksti andmete üldistamine 3.6 – 3

Üldistamine ja kirjutamine. Kokku 40 p

LISA 3²². PIIRKONNAVOORU KOLME VANUSERÜHMA TÖÖD

24. emakeeleolümpiaad
PIIRKONNAVOOR 24. jaanuaril 2009²³
VII-VIII klass

ÜLESANDED ja TEKSTID

Nimi:
Kool:
Klass:
Punkte:

Ülesanne 1. Loe läbi järgnev novellikatkend ja täida selle põhjal ülesanded.

Anonüümsed logistikud

Armin Kõomägi

Oma vanaisa olen ma lapsest peale imetlenud. Veel üheksakümneaastaselt tavatses ta oma töölaua taga istuda ja ladusaid mõtteid mõelda. Selja taga riiulis ilutsesid insener-tehnilise maailma tähtteosed läbisegi kuulsate maadeuurijate dokumentaalsete reisikirjadega. Ainult ratsionaalne informatsioon. Mitte mingisugust ilukirjanduslikku mõttetust. Kui olin piisavalt suureks saanud, pühendas vanaisa mind oma tulude ja kulude maailma. Tal oli alates aastast 1938 iga kalendriaasta kohta oma märkmik, mis sisaldas täielikku ülevaadet laekunud tuludest ja sooritatud kulutustest. Mängisime sellist mängu, et mina ütlesin suvalise aasta ja kuu ning vanaisa luges siis vastavast märkmikust ette, mis täpselt sel ajavahemikul toimus. Sendi täpsusega. Mõnikord oli lisatud ka vanaisa pikkus ja kaal. Ta vaatas mulle võiduka näoga otsa ja mina tundsin, et olen geenius lapse laps.

Mäletan, et kord võttis vanaisa mu ühte kirikusse kaasa. Ma polnud selles kirikus varem käinud. Tol ajal polnud ma üldse eriti kirikus käinud. Kui vanaisa mind endaga kutsus, siis olin tegelikult väga üllatunud. Vanaisa ja kirik? Ma teadsin küll, et vanaisale meeldis aeg-ajalt rahumeelset orelimuusikat kuulata, aga ratsionaalse inimesena tegi ta tavaliselt seda klassikaraadio saatel oma töölaua taga askeldades. Niisiis läksimegi. Kirik oli kuidagi teistsugune. Ma ei saanud kohe aru, mis on teisiti, aga ajapikku adusin, et kirikus puudus selline toretsev õhkkond ja sümboolika, mida inimene tavaliselt jumalakodades kohtab. See kirik oli lihtne. Lihtsad pingid, lihtsad aknad, lihtne altar, lihtsad maalid seintel, lihtne lagi. Vanaisa vaatas pikalt ringi, koputas seintele, katsus uksti ja istmeridu, uuris talasid. Noogutas siis heakskiitvalt ja siis lahkusimegi. Teel koju rääkis vanaisa mulle oma tööst. Ta oli palju sildu ja kortermaju ja tootmishooneid projekteerinud. Ja ta oli projekteerinud ka ühe kiriku. Ja sellest kirikust me just tulimegi.

Kui vanaisa oma elutee finišisirgel auto alla jäi ja mõlemad sääreluud murdis ning jalalabad lõmastas, siis oli meile kõigile selge, et voodis lesides ta oma elu jätkata ei kavatse. Nii ka läks: enne jõule teatas vanaisa meile kõigile, et jõuluvanalt ta sel aastal kingitusi ei oota. Õnneks mõistsid kõik olukorda ning säästsid teda mõttetute villaste sokkide, joonlaudade ja arveraamatute kuhilast. „Sellel“ päeval kogunesime kõik vanaisa surivoodi äärde ning igaüks

²² Allpool on kahandatud õpilasele kirjutamiseks mõeldud ruumi. Näiteks paiknes VII-VIII klasside piirkonna-vooru tegelik töö kuuel leheküljel.

²³ Kõigi vanuseastmete ülesannetel on kindlad autorid ja seda palutakse kasutamisel arvestada. © Krista Kerge, Helin Puksand, Jaanus Vaiksoo, Annika Kilgi, Katrin Aava.

lausus midagi hüvastijätuks. Saabus minu kord. Vaatasin vanaisa jalakömpe, mis õnnetuse tõttu ligi paarkümmend sentimeetrit oma pikkuses kaotanud olid, ning küsisin, kuidas vanaisale meeldiks, kui me ta mõnevõrra väiksemasse kirstu mahutaksime. Nüüd, kus nii pika kirstu järele enam füüsilist vajadust polnud, saaksime kenasti hakkama ka oluliselt väiksema ja odavama eksemplariga. Mäletan, kuidas kõik mulle kohkunult otsa vaatasid. Vanaisa silmis aga helkis säästlik läigatus ja tema jahe käepigistus kiitis mu mõtte tänulikult heaks. Ja nii ta läkski.

Nii et ratsionaalne maailmavaade on minu geenides sees. See oli minu vanaisas, kes ehitas niivõrd asjaliku kiriku, et müstiline jumalik aura end selles koduselt ei tundnud, see oli minu isas, kes ostis korraga neli paari suusasaapaid, kuna sai need üle mõistuse odavalt, see oli minus, kes ma kaalun ennast enne ja peale kiivi söömist ja arvutan seejärel välja kiivi kaalu grammilise täpsusega, see on minu pojas, kes annab enda täislaskmisest alati teada kahe-sekundilise etteteatamisajaga. Ja nii edasi. Aga uhke ma selle üle ei ole. Vähemalt enam mitte nii väga.

(Armin Kõomägi „Amatöör“, Pegasus 2005, lk 11–13)

1.1. Too välja 3-4 vanaisa iseloomuomadust ja põhjenda iga omadust teksti toel.

1.2. Selgita sõna *ratsionaalne* tähendust nelja nõutud sorti näitega tekstist.

a. *Ratsionaalne lugemisvara:*

b. *Ratsionaalne muusikakuulamine:*

c. *Ratsionaalsus majapidamises:*

d. *Ratsionaalsus töös:*

1.3. Miks võib öelda, et vanaisa suri rahuliku südamega? Põhjenda teksti toel.

1.4. Selgita, mida tähendab metafoor *elutee finišisirge*.

1.5. Leia tekstist näide, kus säästlikkus väljendub asjatu raiskamisena.

1.6. Leia tekstist kaks omadussõna, mis kõige paremini iseloomustavad peategelast, ja kirjuta need siia välja.

Ülesanne 2. Loe läbi järgnev tekst ja täida selle põhjal ülesanded.

MÖLDER

Kord märgati, et Möldrill pais ei pea.
Ei olnud suur see häda alul –
kui meister kohe olnuks jalul,
ta oleks varsti parandanud vea.
Kuid laiskus mehele ei andnud mahti;
veenired uuristasid uusi urge lahti,
ja juba tuli nagu pangega –
silmnähtavalt järv hakkas langema.
„Hei, Mölder, vaata, appi tõtta,
on ammu aeg sul aru pähe võtta!“
„Oh, aega küll...“ on Mölder visa väitma,
„ei vaja vett ju tervet meretäit ma,
on seda jätkunud ja jätkub veel!“
Mis teha sihukese loodriga –
mees põõnutab, nii rahulik ta meel,
et näos ei liigu ükski närv!
Pais aga virutab kui toobriga,
ja järjest mudasemaks muutub järv.
Ning varsti – veski seisma jäi,
ei kolud kõbise, ei kivid käi...
Nüüd Mölder märkas, nüüd sai aru ta,
kui tähtis järve vett on varuda.

Ta astus murelikult paisu manu:
oh, päästa, mida päästa võid...
Ja siis ta märkas oma kanu,
kes jõest veel jõid,
et, nokad püsti, kustutada janu.
„Kus nurjatud!“ ta karjus suure suuga.
„Nüüd, kus ju vakka veski lõginad,
need lollid viimse vee mul õgivad!“
Ja andis kanadele pika puuga.
Ent vaevalt seegi talle troosti tõi,
et, ilma veest, ka kanad maha löi.

*

Loo lõpetuseks lisan vaid,
et leidub ilmas isandaid
(ja neid ma mõtlengi ses valmis),
kes vähemagi hädakisata
küll võivad tuhandeidki tulde visata,
kuid mõne küünlajupi pärast valmis
on tõstma säärast tülimaru,
et pole otsa ega aru!
Kas nende elujärg saab olla korras?
Ei – segi kõik kui Soodomas-Komorras...

2.1. Mis kirjandusžanriga on tegemist? Nimeta žanri kolm olulisemat tunnust. Kes on teose autor?

2.2. Seleta järgnevate sõnade tähendust:

toober – _____

kolu : *kolud* („Ning varsti – veski seisma jäi,/ ei *kolud* kõbise, ei kivid käi...“) –

2.3. Mida tähendab väljend *segi kõik kui Soodomas-Komorras*?

2.4. Leia tekstist kaks võrdlust.

2.5. Missugusele inimlikule probleemile juhib teos tähelepanu? Milliseid paralleele teosega märkad meie praeguses elus nii Eestis kui ka maailmas? Sõnasta oma mõtted umbes kümne lausega.

Ülesanne 3. Loe läbi katkend Kristjan Kaljundi artiklist „Igal liigil oma nimi“ ja täida selle põhjal järgnevad ülesanded.

Igal liigil oma nimi

Kristjan Kaljund

Kõige pikema ajalooga on Eestikeelsete Taimenimede Komisjon, mis on katkestusteta koos käinud juba peaaegu sada aastat. Komisjon kuulub Looduseuurijate Seltsi alla ning tegutseb ühiskondlikus korras. Komisjoni töö tulemus on TÜ serveris kõigile kättesaadav.

Kui komisjon mõnd seni käibel olnud nimetust muuta otsustab, võtab selle juurdumine kaua aega. Näiteks otsustati juba nelja aasta eest, et šalottsibula asemel võiks kasutada nimetust pesasibul, ometi kõlab esimene tuttavalt, teisest pole aga enamik inimesi kuulnudki. Poodides hiina kapsa pähe müüdav taim on tegelikult pekingi lehtnaeris, päris hiina kapsast meil ei müüdag. Kui kaupluse köögiviljariiuli revideerimist jätkata, selgub, et kabatšokk ja suvikõrvits ei ole sugugi sünonüümid, vaid suvikõrvits tähistab tervet kõrvitsate rühma. Kellele venepärane kabatšokk ei meeldi, võib selle asendada eestikeelse rullkõrvitsaga.

Alati ei võeta muutusi omaks ning tuleb tagasi pöörduda levinud nimekuju juurde. Mõned aastad tagasi otsustati näiteks, et greibi kunagine nimetamine kreibiks või kreebuks ei tööta ja otsustati uudissõnadest loobuda.

Mõnikord kõlab eesti keel hoopis kaunimalt kui võõrkeelne mugandus. Ilmselt just seetõttu ristiti uskumatuna kõlav ipekakuanja tsefael mõne aasta eest okserögajuureks või lihtsalt oksejuureks.

Vahel on aga nimemuutuse põhjused hoopis proosalised. Näiteks kirjutab nimekomisjoni liige Sulev Savisaar 2004. aasta töö kokkuvõttes: „Kloostrimetsa puukoolist teatati, et selline kole nimetus nagu hülgunud nelk (*Dianthus pavonius*) ei müü ja keegi ei tea ka nime tähendust. Kuna ladinakeelne liigiepiteet *pavonius* tähendab paabulindu, siis saigi taim uueks nimeks paabunelk.“ Kas puukooli läbimüük sellest ka tõusis, pole kahjuks teada.

Päris esimesed eestikeelsed taimenimed (puud-põõsad, söödavad marjad) ulatuvad ilmselt läänemeresoome algkeelde. Esimesena hakkasid neid üles märkima pastorid, kel puudus botaanikaharidus ning kelle emakeeleks oli saksa keel, mis kindlasti jättis oma jälje.

Veel 19. sajandi keskel olid eestikeelsed taimenimed üsna süsteemitud, nende kogumine ja korrastamine algas koos eestikeelse õppekirjanduse loomisega ning emakeelse koolihariduse andmisega. Esialgsed nimed olid loomulikult rahvapärased, st need olid andnud inimesed ise ning põhinesid üksnes taimede välimusel või omadustel.

(*Tarkade Klubi juuli 2008, lk 22–29*)

3.1. Too tekstist välja 3 põhjust, miks on vaja taimenimesid muuta.

3.2. Neljandas lõigus on lause „Mõnikord kõlab eesti keel hoopis kaunimalt kui võõrkeelne mugandus“. Mis teeb selle lõigu vastuoluliseks?

3.3. Miks ei läinud sinu arvates laiemalt käibelev liiginimetus *hülgunud nelk*?

3.4. Leia teisest lõigust üks võõrtegasõnast tuletatud nimisõna (teonimi) ja üks omategusõna. Seleta võõrsõna tähendust või esita sobiv sünonüüm.

3.5. Leia eelviimasest lõigust üks võõrnimisõna ja üks omanimisõna. Seleta võõrsõna tähendust või esita sobiv sünonüüm.

3.6. Vali järgmiste omapäraste taimenimede hulgast kaks ja kirjelda, kuidas need taimed võiks sinu arvates nime järgi välja näha.

muhe tüsik, ipe-tabebuia, rootsutu norulill, öövilge, sale tiivik

24. emakeeleolümpiaad
PIIRKONNAVOOR 24. jaanuaril 2009
IX-X klass
TEKSTID ja ÜLESANDED

Nimi:
Kool:
Klass:
Punkte:

Ülesanne 1. Loe läbi katkend Kristjan Kaljundi artiklist „Igal liigil oma nimi“ ja täida selle põhjal järgnevad ülesanded.

Igal liigil oma nimi

Kristjan Kaljund

Nii nagu mujal maailmas, on loomaliikide nimetamisel oluline roll loomaaedade kanda. Vajab ju iga puur emakeelset silti. Nii ongi Tallinna loomaaia direktor Mati Kaal aastaid Eestikeelsete imetajanimetuste komisjoni töös osalenud. Tõsi, nemad puutuvad kokku enne- kõike imetajatega, vähemal määral ka roomajate ning kahepaiksetega, aga näiteks selgrootutega ei tegele Eestis eriti keegi.

Kaalu sõnul on osad teadlased arvamusel, et kõikidele liikidele pole üldse maakeelset nimetust tarvis – saab ju kasutada ladinakeelset. Paraku ei taipa selles maailmas kodus olevad teadlased, et igasse olukorda selline keekekasutus lihtsalt ei sobi. „Eks katsu panna kahele uhmriga toitu peenestavale neegrimutile suhu, et „näe, helikoniidid lendavad!““ toob Kaal näite ühest loodusfilmist, mis tõlget vajas.

Kaal arvab, et eestikeelsete nimetustega ei pea kõiki teadusilma fopaasid kaasa tegema. Kui on ikka juurdunud nimi, siis jäägu püsima, isegi kui uute uuringute tulemusel näiteks liigi perekonda muudetakse.

Samuti võiks tema meelest kasutusel olla rohkem kui üks nimetus. Seda näiteks juhtudel, kui liigil on oma elupaigas laialt levinud kohapealne nimetus, mis ei ütle eestlasele eriti midagi. Siis võiks loomale panna lisaks sellise nimetuse, mis teda natuke lahti seletaks. „Et tekiks arusaam, kuhu see elukas üldse kuulub. Näiteks niisugune loom nagu kinkažuu. See on kohapealne nimetus, mis on väga evinud üle maailma erinevates keeltes. Kui ta meil kollekt-sioonis oli, kasutasime lisaks nimetust haspelkaru – siis hakkab inimene aru saama, mis elukas see on.“

Näiteks nimetus sinilammas peegeldab looma olemust – ta on natuke sinakas ja on ka lammas. Samas kutsutakse seda looma tema elupaigas nahuriks. Kaal arvab, et sellises olukorras võiks ka eesti keeles olla kaks ametlikku nimetust.

„Kui rääkida, et metsas oli piruang, siis keegi kurat ei saa aru, kelle või millega tegu, aga kui rääkida päikesekarust või malai karust, siis on vähemalt selge, et tegemist on karuga,“ toob Kaal veel ühe näite. „Või siis väga tuntud elukas – bambuskaru. Aga ka panda on ju nii levinud nimetus, et kui keegi räägib pandakarust, siis see ei ole ka vale.“

Vähem võiks kasutada *lane*-lõppe, eriti kui loomi on selles perekonnas vaid üks. „Näiteks tuhniklane võiks ju lihtsalt tuhnik olla. Ja vöölane võiks olla vööloom.“

Vahel juhtub aga, et televiisorit vaadates haarab Mati Kaal telefoni järele, et ebaõnnestunud tõlkele tähelepanu juhtida. „Oli üks film, mille oli tõlkinud keegi, kes ilmselt Ameerikas hariduse saanud ning kes teadis, et Ameerikas kutsutakse pühvlit piisoniks. Aafrikast rääkivas

filmis tuli varajasel hommikutunnil joogipaigale kahvipühvel, aga pealeloetud tekst teatas, et jooma tuli piison. Isegi mitte eelajaloolisel ajal ei ole Aafrikas olnud piisoneid! Niisugust asja ei saa küll lubada,“ muretseb Kaal ennekõike noorte vaatajate pärast, kel võib asjadest vale ettekujutus tekkida. „Samas on meeldiv see, kuidas näiteks Kaja Engelbrecht tõlgib. Kui ta kahtleb, siis ta vajadusel kontrollib ja peab nõu ning tulemus on väga nauditav.“

(*Tarkade Klubi*, juuli 2008, lk 22–29)

1.1 Põhjenda, kasutades teksti, miks ei võiks kasutada kõikide loomade nimetamisel ladina-keelseid nimetusi.

1.2 Selgita teksti põhjal, miks võiks olla mõnel loomal kaks ametlikku nimetust.

1.3 Missugust keelenõu antakse artiklis loomadele nimetuse panemiseks? Põhjenda teksti alusel selle nõuande otstarbekust.

1.4 Millega võivad hätta jääda tõlkijad?

1.5 Vali järgmiste omapäraste linnunimede hulgast kaks ja kirjelda, missugused need linnud võiks sinu arvates nime järgi välja näha.

kluttvanga, kõnnu-pääsujoosur, ruske-läiklind, somaali õgija, oahu o'o-meelind, viir-frankoliin

1.6. Leia tekstist välja üks avalikkuses sobimatu (poliitiliselt ebakorrektn) väljend.

Ülesanne 2. Loe läbi järgnev romaanikatkend ja täida selle põhjal ülesanded.

„Iga haritud inimene võib vähemalt ühe romaani kirjutada – romaani iseenesest,“ need sõnad olen kusagilt lugenud, seda mäletan kindlasti, aga kust? see on ununenud.

Kõige tõenäolikum, et ma neid sõnu olen isegi mitu korda lugenud, sest ma olen tähele pannud, et sõnadega on nagu kuulutustegagi: neid peab kordama, muidu nad ei hakka silma ega jää meelde.

Sellepärast siis sünnibki nõnda, et esteks ilmuvad teatud mõtterikkad sõnad kusagil raamatus, siis ajakirjas ja lõpuks lehes. Aga ilmumise järjekord võib ka vastupidine olla: esteks lehes, siis ajakirjas ja lõpuks raamatus – tõsise teadusliku uurimusena või auhinnatud romaanina, mida koolilapsed peavad lugema.

Sest kuna haridus aasta-aastalt kasvab, siis hakatakse tarku asju igale poole kirjutama, nii et peagu enam ei teagi, mida julgeb lugemiseks kätte võtta. Nõnda jääb haritud inimesel ainukeseks vaimliseks puhkuseks ja varasalveks veel kino, mis ei pane haigutama ega aja und peale.

Siiski, kirjasõna säilitab vististi ka tulevikus teatud tähtsuse, seda ei saa salata. Vähemalt esiotsa, seni kuni õppeasutusi pole põhjalikult reformitud. Nimelt on need enestele igivanast ajast saadik kohuseks võtnud noorsugu harjutada igavaid raamatuid lugema – ainult igavaid, muidugi üsna õige eeldusega, et huvitavaid asju loetakse niikuinii, keela või käse.

Peale selle – imelik küll – leidub maailmas ikka veel inimesi, kes armastavad raamatuid ja muid kirjutisi lugeda ainult siis, kui nad on igavad. Ka seda maitset tuleb rahuldada.

Lõpuks, kirjasõnal on tähtsus kui registril, kuhu pannakse need asjad, mis ei seisa meeles: kuhu pannakse kas või nendegi ridade algause, et igäiks võiks soovi korral järele vaadata, kes tarvitas teda esimest, teist, kolmat jne. korda. Sellesse registrisse võiks mahutada ka kõigi maailma filmide nimestiku, et haritud inimesel poleks vaja sama filmi kas või kümnendat korda uuesti vaatama minna.

(Anton Hansen Tammsaare „Ma armastasin sakslast“, Pegasus 2007, lk 13–14)

2.1 Pane katkendile tabav pealkiri.

2.2 Mis on loo minategelase arvates koolide ülesanne?

2.3 Leia tekstist minategelase 3 põhjendust, miks jääb kirjasõna püsima.

2.4 Leia tekstist kaks vananenud sõna ja kirjuta juurde nende sõnade tänapäevane kuju.

2.5 Leia veel tekstist kaks ebatänapäevasuse näidet.

Ülesanne 3. Loe läbi alljärgnev luuletus ja lahenda sellega seotud ülesanded.

OMA LAULU EI LEIA MA ÜLES

Üle vainude valendav aur,
vahulillede udune voodi.
Igäihel on südamelaul,
igäihel on see isemoodi.

Lähen karjateed. Karukell käes
kutsub hiliseid laule koju
ja nad tulevad männikumäelt,
kõige vallatum udus veel ujub.

Istun kännule lugema neid –
olen murelik hellitav ema.
Suvihaljendav pärnal on kleit,
ja ta ütleb, et üks laul on tema.

Ja mu laule vist teadsid siin kõik
udus rippuvad kellukakannud,
sest need laulud siit karjamaalt sõid...
Üks – see vallatu – plehku on pannud!

Üle vainude valendav aur...
Mul on närkunud karukell süles...
Igaühel siin on oma laul
ja ma oma ei leia üles.

3.1 Luuletus on eelkõige tuntud lauluna. Heli Lääse poolt tuntuks lauldud lugu on viimasel ajal esitanud menukalt ansambel „Metsatöll“. Nende versioon kõlas ka hiljuti Eesti ajalugu kajastavas teleseriaalis „Tuulepealne maa“. Kes on luuletuse autor? Millisel kümnendil on luuletus kirjutatud?

3.2 Esita umbes kümne lausega omapoolne luuletuse tõlgendus ja põhjenda, miks sinu arvates valiti just see lugu esimese Eesti Vabariigi ajalugu esitava seriaali tunnusmeloodiaks.

3.3 Too tekstist üks näide irdriimi ja üks näide täisriimi kohta.

a) irdriim: _____

b) täisriim: _____

3.4 Mis on algriim? Leia luuletusest üks näide algriimi kasutamise kohta.

3.5 Kirjuta luuletusest välja kolm epiteeti:

3.6 Mis on isikustamine? Too tekstist kaks näidet.

24. emakeeleolümpiaad
PIIRKONNAVOOR 24. jaanuaril 2009
XI-XII klass

TEKSTID

Nimi:

TEKST 1

kreet

Nagu karbas su kõrval

Poogen, 02.07.2006

*Ära unusta lugedes parandada 1
näpuviga ja märgi paranduskoht
linnukesega paremäärele*

Hääletu lennu ja musta sulestikuga linnuga on lihtne. Maailm jaotub kaheks – need, kes ütlevad JAA, ja need, kes ütlevad EI. Tegelikult on kolmandad veel. Need, kes alati laveerivad ega midagi ei ütle. Elutarkusest, rumalusest või libedast meelest.

Palju oleneb muidugi sellest, kuidas sa temaga kohtud. Vahel elus juhtub, et sa vaatad nagu üle õla ega arvagi end midagi sellist märkama.

Sa pöörad kogemata pead. Ja jahmatad siis. Ta kaunidusest. Sellega polnud sa arvestanud. Nii on see esimesel korral. Hiljem tuleb välja, et ka igal järgneval. Ta silmad viivad hetkega su unerahu ning peenemustrilise, enamasti ühevärvilise kostüümi detailid ei lase pilgul puhata. Üritad meelde jätta nii mustrit kui värvi, eriti päikese sädelust sellel. Ja hoiad hinge kinni. Ei, mitte selle väljakannatamatu haisu pärast, mis on tema kodupaigale iseloomulik, vaid ühe teise asja tõttu. Sa oled võlutud.

Ja siis tuleb järsku meelde, et tegelikult sa peaksid olema oma liigikaaslastega solidaarne ja teda põlgama. Nende “hõbepajude” ja lagastatud laidude pärast. Ja sellepärast, et ta õgib. Et ta on konkurent. Et ta on tagasi. Ja elus.

Ühtäkki meenub sulle su esimene lõrriläinud armastus. Ja teine. Ja kolmas... Ja see viimane. Meenuvad luhtunud unistused, lüüasaamised, kaotusekibedus ja kõik valesti mängitud noodid. Su hoolikalt peidetud saladused pudisevad elevandiluust torni ülemiselt riulilt. Sealt, kus peaks hoiul olema parim.

Sa mäletad korraks jälle, mis tähendab olla põlatud. Või mittevajalik. Või naeruväärne. Või lihtsalt jalus.

Siis komberdadki selle koorma all nagu karbas su kõrval, kes 20 miljoni aastaga pole korralikult käima õppinud. Ega ta peagi.

Su jala ette jääb vaid väljaoksendatud emakala jäänuseid, mitte teisi, murud puuoksi ja tolmpeneks kuivanud linnusõnnikut. Lõhnaga oled harjunud juba ammugi.

Sinu jaoks pole valikut kõnelda oma liigikaaslastega ja öelda tema munade õlitamisele jaa või ei. Aga sul on võimalus uurida linnuteadlaste ja ökoloogide tarkust ning valida poolt eneses.

Või kas ikka on? Sa oled ju temaga nii ühtemoodi.
Ja võlutud pealegi.

<i>Seda teksti ei pea parandama</i>

Miks me me oleme kõige head oma tegevuses?

Meil te võite valida selle toode mida te tahate sest meil on väga suur asortimend, ja me valmistame selle teie soovi korral meie vabrikutetest Saksamaal. Te vote tellida nii palju kui tahate ja valida materjal. Teid teenindavad spetsialistid. Sest me ise teeme ja valmistame, ja me ise võime vastata teie kõsimustele. Me võtame meile peale hoolsus ja kaitsmine. me toome toodeid üle maa keera kõikidele. Me võime valmistada ühed tooded välismaal selle pärast et seal me maksame vähem kui siin. Ja need vabrikud loomulikud töötavad meie vaatamisel. Ja me garamteerimine teile et te alati saate meile käest heaid toodeid normaalse hinnaga.

MAREK STRANDBERG

Tuulealune maa

EPL, 09. jaanuar 2009

<i>Ära unusta lugedes parandada 2 kirja- või näpuviga ja märgi paranduskohad linnukesega paremäärele</i>
--

Hiidlased koguvad allkirju tuuleparkide vastu. On see tõesti võimalik saarel, kus kõige tuntavam energiaallikas ongi tuul, mida suisa tuleks kasutusse võtta?

Taastuvenergeetika aeg on käes. Lääne-Eesti tuuline saarestikuala on selleks hea koht. Kehvad lood on aga konkreetsete vundamendikohtadega, sest Eestis puudub taastuvenergeetika teemaplaneering. Kui ühiskond pole kokku leppinud, mis aladelt korjatakse taastuv-energiat, tuleb tüli majja.

Ei saa õigeks pidada, et suuremahuliste energiaprojektide planeeringuid algatatakse vaid siis, kui mõni ettevõtja huvi tunneb. Kui valitsus näitab üles leigust, saaksid planeeringu korraldada omavalitsused ise. Näiteks Saaremaa ja Hiiumaa ühiselt. See oleks signaal ka ettevõtjaile-investeerijaile.

Ka hiidlastel endil on võimalik investeerida tuuleenergiasse. Kas äriettevõttena või näiteks energiaühistuna, mille esmane eesmärk võiks olla oma tarbeks kohaliku ja kütusehindadest sõltumatu elektrienergia saamine.

Tuuma- või tuule-Eesti?

Taastuvenergeetika vältimine viib meid aga tuumaenergia suunas. Kui lähema viie kuni kaheksa aasta jooksul luua olukord, kus taastuvenergeetika oleks valdav ning Eesti energiasüsteem oleks valmis kaabliühenduste kaudu kaupleva Rootsi ja Soomega, kaoks vajadus tuumajaama järele. Seda teatakse ning paljusid tegematajätmissi taastuvenergeetika vallas saab põhjendada just selle motiiviga.

Kuna seni pole koostatud ei avamerealadele tuuleparkide ehitamist reguleerivat seadust (ehkki majandusminister lubas seda 2008. aasta lõpuks) ega üleriigilist taastuvenergeetika teemaplaneeringut, hoitakse Eestist eemal kümneid miljardeid kroone energiainvesteeringuid. Ka selline tegematajätmine on poliitiline otsus, mis loob eeliseid just tuumaenergeetikale. Võimuliit on viimase aasta jooksul vastu võtnud palju rohkem tuuma-energiat ja -jätmeid puudutavaid regulatsioone kui taastuvenergeetika osas.

Ära unusta lugedes parandada rohkeid kirja- või näpuvigu (peam. kirjavahemärkide puudumine) ja märgi paranduskohad linnukesega paremäärele. Iga viimast kui viga ei pea tähele panema, sisu on tähtsam.

LEHO KIKAS

Tuulepargid Hiiumaale - kas pärlid sigadele või klaashelmed indiaanlastele?

EPL, 13. jaanuar 2009 (lühendatud)

Autor: Leho Kikas, Emmastest pärit mandrihiidlane ja bioloogi haridusega IT spetsialist

Mida selle pealkirjaga mõtlesin? Indiaanlastelt osteti Manhattan ära 350 aastat tagasi ära klaashelmeste eest. Kas hiidlased on tänapäeva aborigeenid, keda saab värviliste riideribade ja klaashelmestega meelitades ninapidi vedada kes vaatavadki käed rüpes pealt kuidas nende põline kodukoht JOKK meetoditega omavalitsusi survestades põlisrahvalt ära võetakse?

Kas järjekordne „hääletu alistumine“? Või peaks tõesti tegu olema hoopis pärlitega hiidlaste ees nagu väidab Pärnits koos oma Putini semudest sõpradega? Mis siis on valesti ja kust poolt tuul haisu toob?

1) Hävitatakse Hiiumaa suurim vara - looduslik keskkond

Puhke- ja turismipiirkond tahetakse muuta tööstuspiirkonnaks. Kas selleks tuleb turist Hiiumaale, et vaadelda ahistavaid hiigelventilaatoreid ja taluda nendest lähtuvat visuaalset- ja mürareostust – turritavaid tuulikuid, kõrgepingeposte ja liine? Ei usu. .. Ilmselt tullakse täna Hiiumaale siiski puhast ja puutumatu loodust nautima. Väita, et müra ja visuaalne reostus ulatub vaid sadade meetrite kaugusele turbiinidest on valetamine (vt järgmine punkt). Hiiumaa omavalitsuste arengukavades on sees looduse ja pärandmaastike vaadete säilitamine – hiiglaslike tuuleparkide ja kaasnevate tehnorajatiste ehitamine ei ole sellega kooskõlas.

2) Kohalike inimeste elukvaliteet ja tervis kaubaks mittemillegi eest

Tuuletöösturid kasutavad ära tuuleparkide müra reguleeriva seadusandluse puudulikkust.

Nad suruvad läbi oma tahtmist, ähvardades omavalitsusi kohtuga, meelitavad otsustajaid ja eksitavad üldsust. Müranormid ja mõõtmise metoodika mida pakuvad välja tuulikutootjad ja tuuleparkide arendajad on ebakohased ning ei vasta WHO (World Health Organisation) soovitudele.

Sisuliselt peidetakse mittekohase metoodika abil tegelikud faktid. Internet on täis ahastavate inimeste lugusid, kes ei leia abi ja kes on kaotanud une, tervise ja rahulolutunde, neelavad meeleehteis antidepressante või on rentinud teise maja – kus magamas käia või .. kuhu ära kolida. Tuuleenergia promojad ei räägi teile, et ISO standard soovitab 25 dB(A) maksimumi maapiirkondades öisel ajal.

Eriti tundlikud on müra suhtes lapsed (10-15 dB tundlikumad täiskasvanutest), kõige nõrgemad meie seast, kes ilmselt ei oska isegi kirjeldada infrahelist tulenevat stressi ja selle allikat. Ka täiskasvanute puhul näitavad uuringud, et tervisehäireid võib tekitada öine müratase üle 32dB(A).

Mida müra halba teeb?

On leitud, et tuuleturbiinide tekitatud liigne müra tekitab unehäireid, peavalu, pearinglust, kuminat ja kohinat kõrvades, uimasust, väsimust, ärrituvust, mäluprobleeme, kontsentratsioonihäireid, ärevust ... ilmselt piisab? Mis meetoditega inimesi ja omavalitsusi eksitatakse?

Ei võeta arvesse madalsagedusheli (infraheli) suurt osakaalu tuulikute lähtuvas müras. Sellest tingituna ei anna dB(A) mõõtühiku kasutamine tegelikust mürast õiget pilti kuna on madalama sagedusega helispektri osas vähetundlik (filtreerib madalat sagedust), õige oleks kasutada mõõtühikut dB(C) mis ei filtreeri sagedusi.

Näiteks kaasaegne puitsõrestikmaja summutab infraheli väga vähe. Näiteks võib tuulegeneraatori müra levides läbi seina sumbuda 45 dB(A) tasemelt alla 30 dB(A) tasemele, kuid dB(C) ühikutes langedes samas kõigest 6-7 dB(C) võrra, jäädes seega 40 dB(C) lähedale. Väga madala sagedusega heli ei olegi kõrvaga kuuldav vaid inimene tunnetab seda häiriva vibratsioonina. Meenutage mõne mööduva auto basskõlari tükakat mida kuulete kaugel enne kui auto mootori häält.

Eksperdid soovivad, et kui on tegu vaikse piirkonnaga, peaks arvestama hoopis rangemate normidega ja atmosfääris müra levimise iseärasustega. Näiteks 20dB fooni juures oleks õigustatud norm 23 dB öösel ja 25 dB päeval. Vaiksetel öödel on tihti maapinnal väga väike tuulekiirus, samas 100 m kõrgusel võib see olla kordi suurem ja sel juhul on tuulikumüra tänu vaikselle maapealsele foonile kosta tunduvalt kaugemale, tugevamalt ja häirivamalt kui arvestatakse.

Ei arvestata mitme tuuliku müra liitumist ja koosmõju. Müra võimendub tuulikurühmas, kui labad satuvad sünkrooni tekib veelgi müra võimendav resonants. Tarkvara ja mudelid, mida arendajate palgatud "eksperdid" kasutavad ei arvesta kõiki neid nüansse ja lisaks lubatud vea-tolerantsiga koosmõjus annavad arendajaile sobivad tulemused.

Tuulikumüra on häirivam kui olmemüra. Uuringud on tõestanud, et tuulikumüra on tema iseäraliku sagedusliku koostise ja rütmilise iseloomu tõttu häirivam kui muud sama tugevusega n.n. olmemürad ja seetõttu peaks tuulikumüra lubatud piirimiidid olema veelgi madalamad kui „tavamüra“.

Prantsuse Meditsiiniakadeemia soovitusel on (kuni 2.5 MW) tuulikute minimaalne distants eluasemeteni u. 1,5–2 km . Need hinnangud ei baseeru spekulatsioonidel. Keda huvitab tõestus uurige teadlaste poolt välja töötatud juhendit tuuleparkide paigutamiseks lähtuvalt müra mõju mõjust inimestele.

3) Kinnistuomanike huvide kahjustamine

Lisaks hinnalangusele tuulikute mõjualasse jäävatel kinnistutel kaob kõrvalkruntide omanikel võimalus muuta oma maa sihtotstarvet, kuna elamumaa müranorme ei täideta. Seega haihtub ka võimalus alata tulevikus ehitustegevust.

4) Eluslooduse kahjustamine

On tõestatud paljude näidete varal, et tuulegeneraatorid tapavad linde ja nahkhiiri. Tundub naeruväärne selle õhina taustal, mis meil siiani looduse kaitsmisel toimub, hakata linde tuulikutega giljotineerima. Kuigi rootor ei tee palju pöördeid minutis, on tiivaotsa kiirus meeletu (mitusada km/h) ja linnud pole harjunud arvestama ülevalt alla liikuva takistusega.

Norras tapsid tuulikud 10 kuuga 9 kotkast. Kas meie vähesed kotkad, kes planeeritavate alade lähedal Tihu kandis elutsevad peaksid söödutama vene ärimeeste huvide ette?

Hiiumaa on väga oluline veelindude rändetee ja rändeperioodil läbib meie õhuruumi sadu tuhandeid linde. Ilmselt kogevad ka metsloomad sarnast ja suurematki stressi müra kui inimesed ning neile sobivate elupaikade pindala väheneb seega tunduvalt. Samuti hakitakse metsloomade elupaigaks olevad metsamassiivid tuuliku ehituseks tekkivate lagedate tsoonidega ja teedega.

5) Majanduslik efekt

Mis on siis need klaashelmed, millega meid meelitatakse ehk mida saab hiidlane kogu selle ulatusliku negatiivse mõju eest? Pärnits ütleb, et töökohti – rahvas küsib, milliseid töökohti? Ei tule siia töökohti! Seda olla Pärnits ka ise eravestluses tunnistanud. Hooldusvajadus on tuulikutel ca ühe inimese tööpäev aastas ühe tuuliku kohta. See oleks siis vähem kui üks töökoht kogu saare kohta. Aga kes loeb kokku töökohad, mis vähenevad tänu rikutud keskkonnale ja turistide huvi vähenemisele?

Turismi kokkukuivamine piirkonnas peale tuulepargi loomist on mujal maailmas tõestust leidnud. Kas tuleb saarele siis raha? Ei – kasum rändaks Venemaale ja odav energia Rootsi. Hiiumaa ei võidaks mitte midagi positiivset. Ainult eeltoodud probleemid ja riskid mida me täna ei oska ette näha.

Kokkuvõtteks

Sageli maapiirkondades inimesed ei ole organiseerunud ja ei oska ega suuda oma õiguste eest seista. Liiatigi kui neid ei toeta maha jäänud seadusandlus, riigi ning kohalik võim. Samuti puudub veel reaalse elu kogemusi tuuleparkide läheduses elamisest ja ei osata paljutki karta. Seetõttu tuleb õppida teiste kogemustest ja seista koos ühiste huvide eest.

Kallid inimesed ja omavalitsused – ärge minge lubaduste ja meelituste õnge!

Omavalitsustel on nii seaduslik kui moraalne õigus ja kohustus oma elanike tervise ning heaolu eest seista. Hiiumaal planeeritav 500 m mürakaitse tsoon on ilmselgelt ebapiisav.

Kutsun üles kohalikke omavalitsusi, kas planeeringust keelduma või kehtestama lähtetingimuseks nõude arvestada minimaalselt 2 km elamute turvatsooniga. Sama võiks kehtida matkaradadele, telkimiskohtadele, looduskaitsealadele, randadele ja muudele võimalikele avalikele puhkekohtadele. See vähendaks võimalikku kavandatud mahtu tunduvalt ja leevendaks ka muid probleeme, mida liigne mastaapsus kaasa tooks.

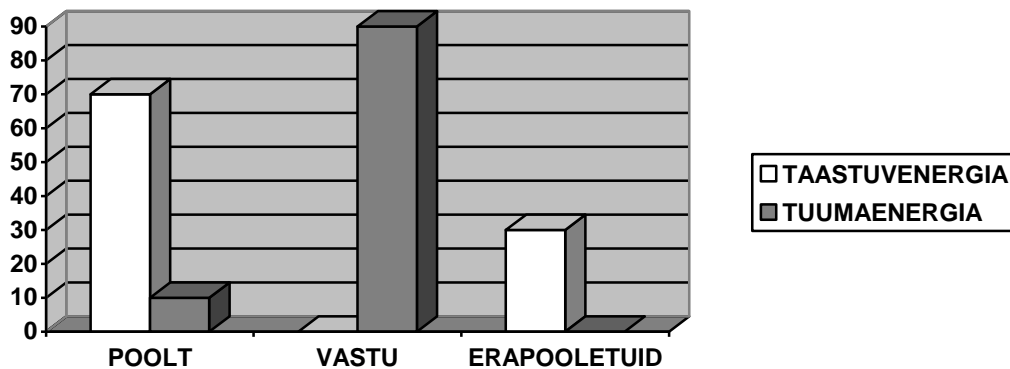
Parem oleks kui maismaale neid ei tuleks ja tuulepargid loodaks avamerele, kus nende negatiivne mõju on väiksem. Hea inimene, kes sa mõtled peaga ja tunned südamega, anna oma toetus üleskutsele Hiiumaale hiigeltuuleparke mitte rajada.

TEKST 5

Tabel 1. Tuulekiirused Eesti tuuleenergiakasutuseks sobilikes paigus eri kõrgustel (Janar Õunapuu bakalaureusetöö järgi, TLÜ 2006)

Ilmajaama asukoht	Mõõtmistulemus		Arvutuslik tulemus
	Mõõtekõrgus (m)	Tuule keskmine kiirus (m/s)	Tuule keskmine kiirus 30 m kõrgusel
Raugi (Muhu)	13	5,3	6,1
Pakri	13	5,6	6,4
Vormsi	11	5,6	6,6
Naissaar	13	5,8	6,6
Ruhnu	12	5,8	6,7
Kuressaare (Saaremaa)	13	5,9	6,7
Kihnu	13	6,2	7,1
Sõrve sääär (Saaremaa)	12	6,2	7,2
Tahkuna (Hiiumaa)	13	6,4	7,3
Vilsandi	13	6,5	7,4
Osmussaar	13	6,8	7,8

TEKST 6

Joonis 1. Taastuv- ja tuumaenergia pooldamine Eesti elanikkonnas (Janar Õunapuu bakalaureusetöö andmetel, TLÜ 2006)

Tabel 2. Tervisemuutused (naine, 57) tuulikumüra mõjul. Allikas: Nina Pierpont (MD, PhD), Wind Turbine Syndrome: A Report on a Natural Experiment; lk 118-119. <http://www.windturbinesyndrome.com/wp-content/uploads/2008/10/tables-extracts.pdf> (18.01.09)

	Müra eel	Müra mõjusfääris*	Mujal/hiljem
Uni	Hea.	Uinumisraskused ja sagenenud ärkamine müra tõttu. kasutab kõrvatroppe.	Ei lase end isegi rongimürast segada töönädala jooksul. Magas hästi mujal** ja magab hästi pärast ärakolimist.
Peavalud	Harv paha peavalu, migreeni pole täheldatud.	Tuuleturbiinide tõttu ärgates ja järgneval hommikul tunneb peavalu.	Peavalud kadunud.
Enesetunne	Hea (kuigi arvuti-programmeerija; tööpäevad pikad ja tihedad).	Tööl tunneb end väsinuna; keskendumisvõime kaob pärastlõunati.	Sama koormused juures endine; väsinud, kuid võimeline keskenduma.
Tuju	Hea.	Tunnetab igasugust välist müra, eriti äratavat müra stressi põhjustajana. Mures perekonna pärast.	Tunneb end palju vabamalt pärast olukorra lahenumist; perekond on rahul.
Tasakaal	Merehaige; ei talu autosõitu. Vertiigo 29-aastaselt mõni nädal.	Hajeviloleku episoodid, nagu „oleks pandud kiiresti ringis pöörlema“; suunakaotus; „väga imelik“ tunne maja kindlates osades, kus tunneb ka värisemist.	Häireid pole kodunt eemal ega siis, kui turbiinid ei tööta; samuti pärast kolimist mujale.
Kõrvad ja kuulmine	Normaalne. Testitud iga aasta.	Muutusteta, kõrvasümptomeid pole.	Muutusteta.
Silmad ja nägemine	Normaalne. Kannab kontaktläätsi.	Muutusteta.	Muutusteta.
Muu närvikava	Normaalne. Häireteta.	Muutusteta.	Muutusteta.
Süda ja veresoonestik	Normaalne, v.a esimese raseduse ajal; toona arütmia (19/06) lahendatud kofeiinipiiranguga.	Püsiv arütmia (hinnatud elektrokardiograafias; parem ventrikulaarne fookus; ei allu kofeiinipiirangutele ega kaht sorti medikamentidele.	Südametegevuse kiirenemine.
Seedimine ja seedeelundid	Krambid ja kõhuvalu enne eksameid jm ärrituse korral.	Kestvad seedehäired kolm kuud enne intervjuerimist, v.a puhkusejärgsel nädalal.	Sümptomid ei muutunud puhkusel troopikas.
Hingamine	Normaalne; pole astmat; pole suitsetanud.	Muutusteta.	Muutusteta.
Muu		– Tunneb värinat jalgade alaosas, kui seisab paigal majas või kuuris; tunnetab, nagu ehitus väriseks, eriti kuuris; – Tundub, nagu tõuseks lähedal iga 3-4 sekundi tagant õhku helikopter.	

*Intervjueeritud 9 kuud pärast mõra algust ja enne ärakolimist.

** Müra perioodi esimesel kolmel kuul 2 nädalat puhkusel mujal; samuti 10 päeva enne intervjuud.

24. emakeeleolümpiaad
PIIRKONNAVOOR 24. jaanuaril 2009
XI-XII klass

ÜLESANDED

Nimi: Kool: Klass: Punkte:

Ülesanne 1 (tekst 1). Loe läbi tekst 1 (kreet, *Nagu karbas su kõrval*), ja kui märkad õigekirja- või näpuvigu, paranda need kohe, märkides ka paremäärele linnukesega oma paranduste koha. Seejärel lahenda ülesanded (1.1–1.7).

1.1. Mis on teksti mõte? Pane oma tõlgendus terviklikult ja lühidalt kirja.

1.2. Kuidas tekst haakub nüüdis-Eestis levinud suhtumisega inimesse?

1.3. Kuidas suhtub autor laveerijatesse? Põhjenda oma vastust teksti toel.

1.4. Mida tekstist järelduvalt põhijoontes tähendab *karbas*?

1.5. Mis tekstis viitab autori headele teadmistele karbase kohta? Esita kolm argumenti ja kinnita neid näidetega.

1.6. Leia tekstis kolm joont, mis muudavad autori keelestiili eripäraseks. Too iga kohta üks näide.

1.7. (a) Mis on võõrsõna tunnused? Leia tekstis (b) üks võõrtegasõna ja (c) kaks võõrnimisõna. Seleta nende tähendust või esita sobiv sünonüüm.

a)

<i>Sõna</i>	<i>Seletus või omasünonüüm</i>
b)	
c)	

Ülesanne 2 (tekst 2; katkend). Loe tekst läbi ning täida ülesanded (2.1 ja 2.2).

2.1. Mis liiki tekstiga on tegemist? Millest seda järeldada?

2.2. Leia tekstist nõutud keelend(eid) ja täida ülesanded.

a) Leia teises lauses kirjavahemärgivead ja kirjuta lause siia õigesti välja.

b) Leia üks täiesti korrektne lause, kannata see siia ja määrata selle liikmed.

c) Paranda osalause *meil on väga suur asortimend* võõrsõna nii, et lause oma mõttelt konteksti sobiks.

d) Leia üks vales käändes sihitis ja paranda see.

e) Leia üks nimisõna kokku-lahkukirjutuse viga ja kirjuta leitu siia õigesti välja.

Ülesanne 3 (tekstid 3–7). Loe viidatud tekstid läbi ning paranda kohe lugedes märgatud õigekirja- ja näpuvead (sh vahemärgivead), märkides ka paremäärele linnukesega oma paranduste koha. Seejärel lahenda ülesanded (3.1–3.9).

3.1. Märki numbritega, millised tekstidest 3–7 on seotud ja millised sidumata.

a) seotud tekstid:

b) sidumata tekstid:

3.2. Leia Marek Strandbergi tekstist (a) faktid (k.a faktiviited) ja (b) arvamused (sh hinnangusõnad ja –väljendid), millega ta põhjendab oma seisukohta, et Lääne-Eesti saarestikus tuleks kasutada tuuleenergiat. Võrdle tema väiteid tabelite ja joonistega (5–7) ning too lühidalt välja, mis tema seisukohta toetab.

a)

b)

c)

3.3. Üldista tekstide 3–7 alusel, miks Eestis võiks taastuueenergiat kasutama hakata ja mis tingimustel.

3.4. Üldista tekstide põhjal kokkuvõtlikult, kus oleks kõige otstarbekam tuuleenergia kasutamist alustada.

3.5. Arutle tekstide ja oma arusaamiste toel lühidalt ligikaudu 10-12 lausega (u. 120 +/- 20 sõnaga), miks energiatuulikuid võiks ja miks ei tohiks Hiiumaale paigutada. Toeta oma väiteid võimalusel tekstidest 3–7 leitud faktidega. (NB! Sõnade arv ei ole kuigi oluline, kuid väga lühike tekst ei luba arutleda ja palju pikemaks pole aega.)

3.6. Üldista tekstist 7 (tabel 2), milline vahetu ja milline pikaajaline negatiivne mõju võib müral olla inimese tervisele ja enesetundele.

3.7. Leia tekstidest 3 ja 4, kumba autorit esitleb ajaleht autoriteedina, ja kinnita oma väidet faktiga.

3.8. Põhjenda, kumma autori stiil on propagandistlikum ja toeta oma arvamust näidetega (retoorilised küsimused, selgelt esile toodud vastaspool, vastaspoole negatiivne kujutamine, hinnangulised sõnad ja väljendid nähtuste, mõtteviiside või inimeste kohta vm).

3.9. Leia tekstist 2 **3** nõutud tunnustega võõrsõnu:²⁴

- üks võõrnimisõna, mis esineb liitsõna põhisisõnana
- üks võõrnimisõna, mis esineb liitsõna täiendosana
- kaks tuletatud nimisõna, millel on võõrtüvi
- kolm võõromadussõna
- üks võõrtepusõna

²⁴ Siin oli ülesandes trükiviga (oli *tekstist 2*, pidi olema *tekstist 3*), mis tähendas seda, et ülesande tulemusi ei saanud lõppvooru pääsejate selgitamisel arvestada ega ole arvesse võetud ka uurimuses.